

ศึกษาพละ 5 ในคัมภีร์มิลินทปัญหา

Study of Five Balas in Milinda Panha Scripture

พระชัยวร ขนติโก (สำรวมจิตต์)¹ พระศรีสมโพธิ² และสามารถ สุขุประการ³

Phra Chaivorn Khantigo (Samromjit), Phrasrisombhot and Sarmart Sukhuprakarn

Received: August 22, 2024

Revised: June 10, 2025

Accepted: June 11, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพละ 5 ในคัมภีร์มิลินทปัญหา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาเอกสาร จากคัมภีร์มิลินทปัญหา คัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คัมภีร์อรรถกถา ตำราและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย พบว่า ความเป็นมาและความสำคัญลินทปัญหา เป็นคัมภีร์สำคัญของพระพุทธศาสนา ที่แต่งขึ้นโดยอิงเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับเรื่องพระธรรมวินัย โดยย่อพระไตรปิฎกลงไว้ด้วยวิธีเสวนา แบ่งออกเป็น 6 ส่วน คือ 1) บุพพโยค ประวัติของพระนาคเสนและพระเจ้ามิลินท์ 2) มิลินทปัญหา ปัญหาเจ็ดอันเดียว 3) เมณฑกปัญหา ปัญหาสองเจ็ดอัน 4) อนุมานปัญหา เรื่องที่รู้โดยอนุมาน 5) ลักษณะปัญหา ลักษณะแห่งธรรมต่าง ๆ และ 6) อุปมาภพปัญหา มีพละ 5 รากศัพท์มาจาก พล ธาตุ ในภาษาบาลี หมายถึง ความแข็งแรง, พลัง, อำนาจ, กำลังทำให้เข้าใจธรรมะได้ง่าย เป็นอุปกรณ์ในการศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างดี สามารถประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ตั้งแต่เบื้องต้นไปสู่พระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: พละ 5, คัมภีร์มิลินทปัญหา, พระพุทธศาสนา

¹ คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์; Sangha in Nakhonsawan Province

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: sombat01011986@gmail.com

Abstract

This research aims to examine the "Five Strengths" (Panca Bala) in the Milinda Panha scripture. It employs a qualitative approach through document analysis, including the Milinda Panha scripture, the Tripitaka published by Mahachulalongkornrajavidyalaya University, commentaries, and relevant scholarly works. The study finds that the Milinda Panha scripture, significant to Buddhism, was historically composed and contains dialogues summarizing the Buddha's teachings and disciplines (Dhamma and Vinaya). It comprises six sections: 1) Introductory, covering the biographies of Nagasena and King Milinda; 2) Milinda's single-question dialogues; 3) Dialogues on dual issues; 4) Inferential dialogues; 5) Characteristic dialogues; and 6) Comparative dialogues. The "Five Strengths," derived from the Pali root "bala," meaning strength, power, and energy, facilitate understanding the Dharma, serving as effective tools for studying and practicing Buddhism. These strengths can be applied practically to enhance life quality from initial stages towards the ultimate Buddhist goal of Nirvana.

Keywords: Five Strengths, Milinda Panha Scripture, Buddhism

บทนำ

สังคมไทยที่ได้รับความเจริญแบบสมัยใหม่ ย่อมมีความเปลี่ยนแปลงเอกลักษณ์ในความเป็นไทยให้เข้ากับยุคสมัย โดยรักษาความเป็นไทยดั้งเดิมที่มีความโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีไมตรีต่อบุคคลอื่น เป็นต้น จัดว่าเป็นสังคมที่มีพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางจิตใจ สะท้อนถึงบุคลิกของคนไทยมาตั้งแต่เกิดจนตาย

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนานับเป็นประโยชน์ต่อผู้นำไปปฏิบัติ จัดว่าเป็นจิตแพทย์เยียวยารักษาโรคทางจิตใจของตนเองและคนข้างเคียง หลักธรรมที่สำคัญปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาคือพระไตรปิฎก เป็นคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระสาวกไว้อย่างครบถ้วน นอกจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ยังมีคัมภีร์สำคัญที่รจนาโดยคณาจารย์รุ่นหลัง ๆ จากสมัยพระเจ้าอโศก (พ.ศ. 298) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2563) เป็นต้นมาอีก เช่น คัมภีร์มิลินทปัญหา คัมภีร์วิมุตติมรรค คัมภีร์วิสุทธิมรรค หรือคัมภีร์ฝ่ายมหายานที่สำคัญ เช่น คัมภีร์มุล

มัธยมการิกา โปธิสัตว์จรรยาวตาร เป็นต้น คัมภีร์มิลินทปัญหาจัดเป็นคัมภีร์ประเภท “ปกรณ์วิเสส” เป็นคัมภีร์หรือหนังสือที่มีความพิเศษแตกต่างจากคัมภีร์ในพุทธศาสนาทั้งหลายที่มีอยู่เดิม เพราะมิได้แต่งอธิบายธรรมตามคัมภีร์ใดคัมภีร์หนึ่งโดยเฉพาะอย่างคัมภีร์อรรถกถาฎีกาและอนุฎีกา หรือโยชนา แต่เป็นคัมภีร์หรือหนังสือที่พระคันถรจนายจารย์รจนขึ้น เพื่อแสดงความคิดเห็นอันเป็นภูมิปัญญาของท่าน โดยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมจากคัมภีร์ต่าง ๆ ซึ่งคัมภีร์มิลินทปัญหาเป็นบทสนทนาถามตอบธรรมระหว่างพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสน มีปรากฏหลักฐานหลักฐานอยู่ในบทสนทนาตลอดทั้งคัมภีร์ การยกอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบให้เห็นภาพและเข้าใจสภาวะธรรมได้ง่ายขึ้น ในหลักฐานหมวดหนึ่ง ๆ ได้ถูกพระเจ้ามิลินท์ตั้งเป็นปัญหาถามพระนาคเสนแยกเป็นข้อ ๆ และพระนาคเสนได้แยกตอบเป็นข้อ ๆ ไปตามลำดับด้วยความลึกซึ้งและยกอุปมาเปรียบเทียบอย่างสละสลวย เช่น ลักษณะของศีล สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา เป็นต้น ทำให้เข้าใจได้ง่าย

ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาหลักพละ 5 ได้แก่ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา ซึ่งโดยมากแสดงไว้แต่เพียงหัวข้อ นำมาเปรียบเทียบกับการอธิบายพละ 5 ของพระนาคเสนในคัมภีร์มิลินทปัญหา ว่ามีความเหมือนหรือความต่างกันอย่างไร และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันอย่างไร จึงได้ทำวิจัยเรื่องนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาพละ 5 ในคัมภีร์มิลินทปัญหา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) กล่าวคือศึกษาอ้างอิงจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและหนังสือวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ มุ่งเน้นศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพละ 5 ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถาและคัมภีร์มิลินทปัญหา นำมาเปรียบเทียบกันและการอภิปรายผลการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

พละ 5 ในคัมภีร์มิลินทปัญหา พบว่า คัมภีร์มิลินทปัญหา คือ ปกรณ์ว่าด้วยการถามและการตอบปัญหาของพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสนเถระ ข้อเสนอของนักปราชญ์ระหว่าง 2 ท่านนี้ได้รวบรวมไว้เป็นคัมภีร์สำคัญ เรียกว่า “มิลินทปัญหา” โดยกำหนดประเด็นในการศึกษาพละ 5 ในคัมภีร์มิลินทปัญหา หลักธรรมพละ 5 คือ กำลังหรือพลัง 5 ข้อ เช่นเดียวกับอินทรี 5 คือ 1) สัทธา พละ กำลังคือศรัทธา 2) วิริยพละ กำลังคือวิริยะ 3) สติพละ กำลังคือสติ 4) สมาธิพละ กำลังคือ

สมาธิ 5) ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา องค์ธรรมนี้เป็นกำลังสำคัญ ซึ่งทำให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคง ดำรงอยู่ในสัมปยุตตธรรมทั้งหลายอย่างไม่หวั่นไหว อันธรรมที่เป็นปฏิกิริยา เช่น นิเวศน์ ครอบงำไม่ได้ เป็นองค์ธรรมที่คอยเกี่ยวพันหลักธรรมอื่น อันจะเป็นหนทางสู่อริยมรรคปฏิบัติ จัดอยู่ในจำพวกโพธิปักขิยธรรม หลักธรรมที่เป็นเครื่องกระทำให้แจ้งพระนิพพาน แบ่งออกเป็น 6 ส่วน คือ 1) บุพพโยค ประวัติของพระนาคเสนและพระเจ้ามิลินท์ 2) มลีนทปัญหา ปัญหาเงื่อนเดียว 3) เมณฑกปัญหา ปัญหาสองเงื่อน 4) อนุมานปัญหา เรื่องที่รู้โดยอนุมาน 5) ลักษณะปัญหา ลักษณะแห่งธรรมต่าง ๆ และ 6) อุปมาภยาปัญหา เรื่องที่จะพึงทราบด้วยอุปมา ในประเทศพม่าจัดคัมภีร์นี้เป็นคัมภีร์ชั้นพระไตรปิฎก หมวดขุททกนิกาย ส่วนประเทศไทยจัดเป็นคัมภีร์ชั้นปกรณ์วิเสส มีการศึกษากันมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา แต่ไม่เป็นที่แพร่หลาย กระทั่งสมัยรัชกาลที่ 3 มีการแปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทย ครบทั้งคัมภีร์ และมีการแปลต่อมาอีกหลายสำนวน จึงเป็นที่นิยมศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา และถ่ายทอดแก่เยาวชนในรูปแบบหนังสือและภาพยนตร์การ์ตูน ในปัจจุบันพละ 5 อันได้แก่ กำลังที่มีอยู่ในตน แบ่งได้คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา เป็นหลักธรรมที่สำคัญ และเป็นองค์ธรรมพื้นฐานในการปฏิบัติหลักธรรมอื่นอีกซึ่ง อันจะเป็นไปอย่างความละแล้วซึ่งตัณหาและอวิชชา ผู้ปฏิบัติหลักธรรมที่ปรารถนาเจริญทั้งสมณะและวิปัสสนาต้องพึงสังวรระลึกพื้นฐานในเรื่องของพละ 5 ให้จงหนัก ไม่ว่าในเรื่องของความหมาย ประเภท ลักษณะการดำรงอยู่ของพละ เพราะถ้าผู้ปฏิบัติเข้าใจความสำคัญและรู้แจ้งแทงตลอดในพละ 5 นอกจากจะได้ใช้หลักธรรมพละ 5 ไปเกี่ยวพันหลักธรรมอื่นให้การปฏิบัติมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นยังมีอันสงสของพละ 5 ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในตนอีกด้วย

พละ 5 ในการแก้ไขปัญหาสังคม พบว่า สัทธาพละทำให้มีศรัทธาในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า วิริยพละทำให้ปรารถนาความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม และให้กุศลธรรมเกิดขึ้น มีความบากบั่นมั่นคง สติพละทำให้มีสติประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณารักษาดน สมาธิพละทำให้สงบออกจากกามและอกุศลธรรมแล้วบรรลุญาณ ปัญญาพละทำให้มีปัญญาพิจารณาเห็นความเกิดดับ ขำแตรกิลเลส ทำให้ถึงความพ้นทุกข์ สังคมไทยยังขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจ โดยเฉพาะปัญหาการขาดพละ 5 ในสังคมไทย คือ คนในสังคมไทย มีความเชื่อที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากหลักธรรมหรือขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคำสอนและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาอยู่ในภาวะขาดศรัทธาที่ถูกต้อง นำไปสู่การปฏิบัติที่หลงทิศผิดทาง เช่น การกราบไหว้บนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเครื่องรางของขลังต่าง ๆ ส่งผลกระทบร้ายแรงต่อสังคมและพระพุทธศาสนาเพราะคนในสังคมมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านวัตถุคาดหวังความสุขที่ได้จากการครอบครองทรัพย์สินและชื่อเสียงเกียรติยศ จึงขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจกลายเป็นวิกฤติสังคมและความเสื่อมโทรมในตัว

มนุษย์ ซึ่งปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากคนตกอยู่ในอำนาจความชั่วร้ายของกามคุณ เสพอารมณ์ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ (ค่านิยมในการบริโภควัตถุ) จึงเกิดความประมาทหลง เพลิดเพลินใน กามสุข มองข้ามความสำคัญของการพัฒนาตน การพัฒนาพละ 5 เป็นหลักการ พัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนา สามารถยกระดับจิตใจให้เกิดคุณธรรมอย่างสูง จนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อโลกและชีวิต เป้าหมายของการฝึกพัฒนาตนหรือการพัฒนาพละ 5 อยู่ที่การ พึ่งพาตนเองได้

การประยุกต์ใช้พละ 5 ในพระพุทธศาสนา พบว่า การประยุกต์ใช้พละ 5 ประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา หากบุคคลใดปฏิบัติตามหลักธรรมพละ 5 ได้ตามหลักธรรมคำ สอนย่อมสำเร็จมรรคผล มีตนเองและพระธรรมเป็นที่พึ่งได้ ถ้าชาวพุทธหันมาใช้วิธีการศึกษาฝึกฝน พัฒนาตนตามหลักการที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนาด้วยการพัฒนาพละ 5 เพื่อให้เกิดปัญญาโดยมี ความเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกฝนพัฒนาจะประสบความสำเร็จได้ด้วยการฝึก และมีความไม่ประมาทใน การเพียรปฏิบัติอยู่เสมอ ย่อมเป็นหลักประกันได้ว่ามีแต่ความเจริญไม่มีเสื่อม ทั้งในด้านศาสนา ด้าน บุคคลและทางด้านสังคม ปรากฏในตอนต้นของคัมภีร์มิลินทปัญหา ในส่วนที่เรียกว่า มิลินทปัญหา กัณฑ์ ลำดับที่ 10 ถึงลำดับที่ 15 แสดงถึง ลักษณะของศรัทธา ลักษณะของวิริยะ ลักษณะของสติ ลักษณะของสมาธิ และลักษณะของปัญญาไปตามลำดับ แสดงลักษณะรายละเอียดและยกอุปมา เปรียบเทียบอันเป็นอัตลักษณ์ของคัมภีร์มิลินทปัญหา มีเนื้อความสัมพันธ์สอดคล้องกับพระไตรปิฎก และอรรถกถา หัวใจสำคัญคือ ทำให้เข้าใจธรรมะได้ง่าย เป็นอุปกรณ์ในการศึกษาและปฏิบัติธรรม อย่างดี สามารถประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ตั้งแต่เบื้องต้นไปสู่พระนิพพานอันเป็นเป้าหมาย สูงสุดในพระพุทธศาสนา

พละ 5 เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญในการเป็นผู้ปฏิบัติที่ต้อง “ไม่หวั่นไหว” และ พร้อมที่จะเผชิญหน้าด้วยพละ 5 ดังนี้

1. ศรัทธาพละ ต้องศรัทธาอย่างเต็มที่ในความเชื่อ ว่าการปฏิบัติหลักธรรมจะแสดงผล ได้จริง ซึ่งสามารถปรับสมดุลของหลักธรรมที่ได้ปฏิบัติแล้วนำไปเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพ ตนและคำนึงถึงประโยชน์และความสำคัญของผู้ปฏิบัติว่าจะเกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของบุคคลอื่นได้อย่างไร ถ้ามีศรัทธาอันบุคคลกระทำทำให้เต็มรอบแล้วจะเป็นตัวสะสมพลัง

2. วิริยะพละ ต้องใช้การปฏิบัติที่ต้องอาศัยศรัทธาและความอดุสาหะ กล่าวคือต้อง มองกระบวนการการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาการเจริญหลักธรรมหรือการพัฒนาของจิตตรงหน้า สามารถปรับเปลี่ยนได้ตลอดและที่สำคัญจะทิ้งไม่ได้อันขาดแม้แต่หน้าที่เดียว คือ การมองที่จิตว่ายัง ดำรงอยู่ซึ่งหลักธรรมหรือไม่ ถ้าหากว่าจิตยังมีกำลังความเพียรทรงไว้ในตน การดำเนินการ

พัฒนาการปฏิบัติหลักธรรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตย่อมยังมีอานุภาพในอันจะทรงไว้ซึ่งการพัฒนาต่อไป

3. สติพละ หลักธรรมข้อนี้สำคัญมาก ในการนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต กล่าวคือ การดำรงอยู่ของมนุษย์ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูงในทุก ๆ ด้านของชีวิตบุคคลต้องทรงกำลังของสติในตนเองให้มีความพร้อมบริบูรณ์ในทุกเวลาในที่ จึงจะสามารถนำพาตนเองพร้อมด้วยบุคคลอันเป็นที่รักยิ่งหลุดพ้นจากการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นในสังคมปัจจุบัน ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าบุคคลซึ่งไม่มีความประมาท คือ บุคคลผู้ทรงไว้ซึ่งสติ

4. สมาธิพละ กำลังของจิตให้มีสิ่งรู้แล้วนำกำลังสติให้มีสิ่งระลึก หมายความว่าเมื่อบุคคลใดทำกิจของตนอย่างหนึ่งบุคคลนั้นพึงเพ่งจิตของตนให้รู้ในสิ่งนั้น บุคคลทำได้อย่างนี้ตลอดเวลาในทุกขณะจิตนั้น เมื่อนั้นปัญญาอันเป็นธรรมแห่งการหลุดพ้นย่อมยังเกิดขึ้นแล้วพัฒนาการปฏิบัติให้เจริญยิ่งขึ้นตามหลักพระพุทธศาสนา เมื่อนั้นสามารถกล่าวได้ว่าบุคคลนั้นได้ปรารถนาหลักธรรมคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว

5. ปัญญาพละ ต้องมีกำลังในการ “รู้จริง” “รู้แจ้ง” และ “รู้รอบ” ในกระบวนการจาก จุดเริ่มต้น คือ การปฏิบัติหลักธรรมตามแนวพุทธศาสนาแล้วนำปัญญาที่เกิดขึ้นแก่ตน ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีงาม ปัญญาเปรียบดังประทีปส่องนำทางฉันใด ปัญญา คือ หนทางแห่งการพ้นทุกข์ฉันนั้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความเป็นมาและความสำคัญของคัมภีร์มิลินทปัญหา พบว่า เป็นคัมภีร์ปฐมเหตุแห่งการแต่งวรรณคดีพระพุทธศาสนาเล่มแรกในยุคหลัง พุทธปรินิพพานที่มีหลักฐานปรากฏจนตราบเท่าทุกวันนี้ ซึ่งกล่าวถึงหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้าที่มีคุณค่าทั้งในด้านเนื้อหาสาระที่สอดคล้องต้องตามบาลีพระไตรปิฎกและในด้านอรรถรสแห่งวรรณคดีบาลีเป็นคัมภีร์อธิบายพุทธปรัชญาที่มีลีลาการดำเนินเรื่องที่ชวนติดตาม เช่นเดียวกับบทสนทนาของพลาโต (Dialogues of Plato) วิธีการที่พระนาคนเสนใช้ตอบโต้ปรับวาททำให้นึกถึงวิธีการที่โสเครตีสใช้หักล้างวาทะของนักปรปักษ์ ลักษณะและข้อปฏิบัติของพระสงฆ์ ทั้งที่เป็นพระปฤชณกัลยาณชนและพระอริยบุคคล เรื่องปฏิบัติ เรื่องไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา เรื่องเกี่ยวกับโลก จักรวาลและมนุษย์ เรื่องกิเลส เรื่องกรรม เรื่องวิบากแห่งกรรมหรือสังสารวัฏ เรื่องปรมัตถธรรมว่าด้วยเรื่องจิต เรื่องเจตสิก เรื่องรูปและเรื่องนิพพาน เรื่องไตรลักษณ์ เรื่องอริยสัจ 4 เรื่องมรรค 8 เรื่องธรรมทั้งปวงที่เป็นระดับโลกียธรรม พลละ 5 ในคัมภีร์มิลินทปัญหา คัมภีร์มิลินทปัญหา คือ ปกรณ์ว่าด้วยการถามและการตอบ

ปัญหาของพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสนเถระ ข้อสนทนาของนักปราชญ์ระหว่าง 2 ท่านนี้ ได้รวบรวมไว้เป็นคัมภีร์สำคัญ เรียกว่า “มิลินทปัญหา” พละ 5 ได้แก่ 1) สัทธาพละ กำลังคือศรัทธา 2) วิริยพละ กำลังคือ วิริยะ 3) สติพละ กำลังคือสติ 4) สมาธิพละ กำลังคือสมาธิ 5) ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา องค์ธรรมนี้เป็นกำลังสำคัญ ซึ่งทำให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงดำรงอยู่ในสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย อย่างไม่หวั่นไหว อันธรรมที่เป็นปฏิปักษ์เช่นนิรวณ ครอบงำไม่ได้เป็นองค์ธรรมที่คอยเกี่ยวพัน หลักธรรมอื่น อันจะเป็นหนทางสู่ริยมรรคปฏิบัติ จัดอยู่ในจำพวกโพธิปักขิยธรรม หลักธรรมที่เป็นเครื่องกระทำให้แจ้งพระนิพพาน ซึ่งทำให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงดำรงอยู่ในสัมปยุตตธรรมทั้งหลายอย่างไม่หวั่นไหว อันธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ เช่น นิรวณ ครอบงำไม่ได้ เป็นองค์ธรรมที่คอยเกี่ยวพันหลักธรรมอื่น ซึ่งสอดคล้องกับพระญาณสุนทร (วิสุรย์ ปาสาทิโก) (2549) ได้อธิบายในหนังสือธรรมะปฏิบัติว่าวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นเหตุในอินทรีย์และพละ ทำให้ตื่นตัว ทำให้เกิดพลังทางจิตแล้วมาส่งเสริมปัญญามีความเข้มแข็ง ขจัดความเลวร้ายภายในตนออกไป อินทรีย์ 5 คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญาเหล่านี้ผู้ปฏิบัติโดยความจริงต้องทำให้เกิดมี เพื่อขจัดศัตรูที่ลับคือ “อวิชชา” อันเป็นกิเลสที่มีอยู่ภายในตัว ยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้น ศรัทธาความเลื่อมใสเป็นปฏิปักษ์ต่อความไม่เชื่อ ซึ่งเป็นกิเลสตัณหา 1) วิริยะความเพียรพยายามเป็นปฏิปักษ์ต่อความเกียจคร้าน 2) สติความระลึกได้เป็นปฏิปักษ์ต่อความประมาทหลงลืม 3) สมาธิ ความพร้อมทั้งกายและจิต มีความมุ่งมั่น อิสระเป็นปฏิปักษ์ต่อความรัก ความชัง ความง่วง ความฟุ้งซ่านและลังเล 4) ปัญญา ความวิเคราะหฺ์เจาะลึกในรูป-นาม เพื่อเห็นความจริงเป็นอนิจจัง ทุกขังและอนัตตา ซึ่งสอดคล้องกับธัชชิตา แก้วภราดัย (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พละ 5 ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4” อธิบายว่า พละ 5 กับอิทธิบาท 4 เมื่อนำไปปฏิบัติโดยมีธรรม 2 หมวดนี้ใช้ร่วมกัน ย่อมเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านการปฏิบัติธรรม การศึกษาและการทำงาน เป็นไปเพื่อจุดหมายเดียวกัน โดยใช้อิทธิบาท 4 เป็นแกนนำขับเคลื่อน และใช้พละ 5 เป็นกำลังขับเคลื่อนจากภายใน ซึ่งเป็นกำลังเกี่ยวพันจิตใจให้เข้มแข็งเป็นหลักธรรมประคับประคอง คือมีความสัมพันธ์กันทั้ง 2 หลักธรรม โดยใช้เป็นเครื่องมือกันและกันเกื้อกูลกัน สามารถสร้างความมั่นคงให้กับบุคคลในการปฏิบัติธรรม การศึกษาและการปฏิบัติงานนำไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี และเจริญยิ่งขึ้นตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

พละ 5 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่เป็นกำลังสำคัญในการบรรลุถึงพระนิพพาน ในการเจริญพละ 5 นั้น สัทธาพละทำให้มีศรัทธาในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า วิริยพละทำให้ปรารถนาความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม และให้กุศลธรรมเกิดขึ้น มีความบากบั่นมั่นคง สติพละทำให้มีสติประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณารักษาดิน สมาธิพละทำให้สงบออกจากกามและ

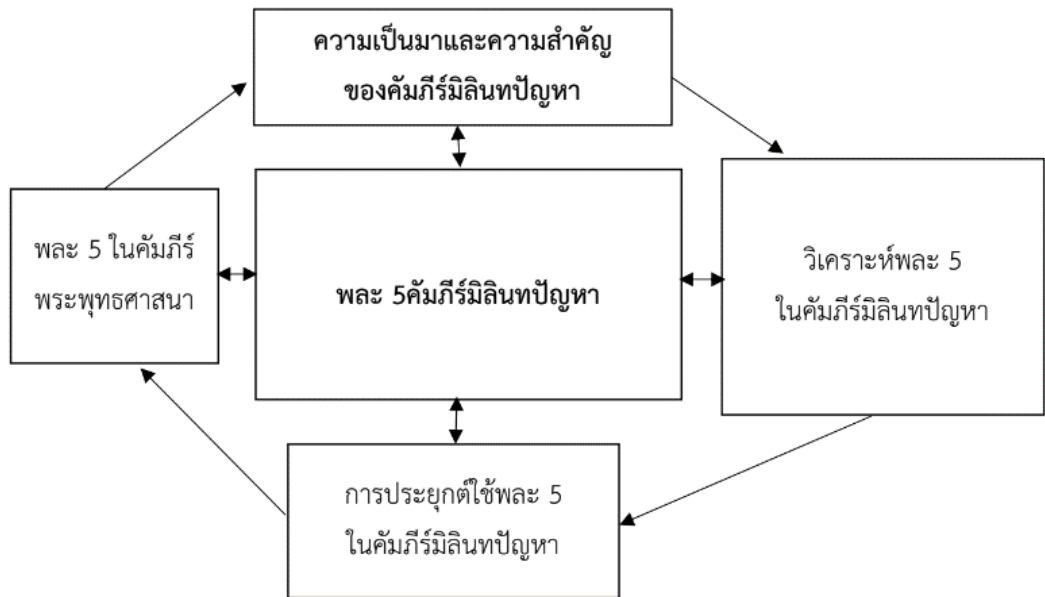
อกุศลธรรมแล้วบรรลุนิพพาน ปัญญาพละทำให้มีปัญญาพิจารณาเห็นความเกิดดับ ขำแรกกิเลส ทำให้ถึงความเพนทุกขซึ่งสอดคล้องกับพระคันธसारิกวงศ์ (2594) ได้อธิบายในหนังสือ โพธิปักขิยธรรม ว่า พละ มีรูปวิเคราะห์ (คำจำกัดความ) เป็นปฏิปักษ์ขมเม พลินยิตติ = พลานิ (สภาวะโดยยอมกำจัดธรรมที่ตรงกันข้าม สภาวะนั้นชื่อว่าพละ กำลังทั้งหลาย) หมายถึงสภาวะที่มีกำลัง ถ้าบุคคลพยายามสั่งสมยอมมีกำลังในการกำจัดกิเลสที่ตรงกันข้าม ทำให้บรรลถึงการตรัสรู้ธรรมในพระพุทธศาสนา ฉะนั้น พลธรรมจึงเป็นหนึ่งในโพธิปักขิยธรรม 37 ซึ่งสอดคล้องกับพระญาณสุนทร (วิฑูรย์ ปาสาทิโก) (2549) ได้อธิบายในหนังสือธรรมะปฏิบัติ 2 ว่าวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นเหตุในอินทรีย์และพละ ทำให้ตื่นตัว ทำให้เกิดพลังทางจิต แล้วมาส่งเสริมปัญญามีความเข้มแข็ง ขจัดความเลวร้ายภายในตนออกไป อินทรีย์ 5 คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญาเหล่านี้ผู้ปฏิบัติโดยควรจะต้องทำให้เกิดมี เพื่อขจัดศัตรูที่ลึกลับคือ “อวิชชา” อันเป็นกิเลสที่มีอยู่ภายในตัว ยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้น ศรัทธาความเลื่อมใสเป็นปฏิปักษ์ต่อความไม่เชื่อ ซึ่งเป็นกิเลสต้นเหตุ 1) วิริยะ ความเพียรพยายามเป็นปฏิปักษ์ต่อความเกียจคร้าน 2) สติความระลึกได้ เป็นปฏิปักษ์ต่อความประมาทหลงลืม 3) สมาธิ ความพร้อมทั้งกายและจิต มีความมุ่งมั่น อิสระ เป็นปฏิปักษ์ต่อความรัก ความชัง ความง่วง ความฟุ้งซ่านและลังเล 4) ปัญญา ความวิเคราะห์เจาะลึกในรูป-นาม เพื่อเห็นความจริงเป็นอนิจจัง ทุกขังและอนัตตา

ปรากฏในตอนต้นของคัมภีร์มิลินทปัญหา ในส่วนที่เรียกว่า มิลินทปัญหากัณฑ์ ลำดับที่ 10 ถึง ลำดับที่ 15 แสดงถึงลักษณะของสัทธา ลักษณะของวิริยะ ลักษณะของสติ ลักษณะของสมาธิ และลักษณะของปัญญาไปตามลำดับ แสดงลักษณะรายละเอียดและยกอุปมาเปรียบเทียบกับอันเป็นอัตลักษณ์ของคัมภีร์มิลินทปัญหา มีเนื้อความสัมพันธ์สอดคล้องกับพระไตรปิฎกและอรรถกถา หัวใจสำคัญคือ ทำให้เข้าใจธรรมะได้ง่าย เป็นอุปกรณในการศึกษาและปฏิบัติธรรม อย่างดี สามารถประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งสอดคล้องพุทธทาสภิกขุ กล่าวถึงพละ 5 ไว้ในหนังสือ โพธิปักขิยธรรมที่เป็นธรรมสูงสุดแห่งการรู้แจ้ง 37 ประการว่า คำว่า “พละ” นี้แปลว่า “กำลัง” ซึ่งหมายถึง องค์ประกอบที่ช่วยให้ช่วยให้ช่วยให้นักปฏิบัติหรือโยคาวจรผู้นั้นบรรลุเป้าประสงค์ของตนได้อย่างสมบูรณ์ มีสัทธาพละ วิริยะพละ สติพละ สมาธิพละ และปัญญาพละ บางแห่งท่านเรียกว่า “อินทรีย์” แปลว่าความเป็นใหญ่เหมือนนกอินทรีย์ยอมใหญ่กว่านกใด ๆ ในป่า ฉะนั้น ตาเป็นใหญ่ในการดู หูเป็นใหญ่ในการฟัง เป็นต้น คือจะเอาหูมาดู เอาตาไปฟังไม่ได้นั่นเอง आयตนะ 6 ตา หู จมูก ลิ้น กาย จิต เหล่านี้ต่างใหญ่ในหน้าที่ต่างกัน จึงเรียกว่า “อินทรีย์” ความเป็นใหญ่ในที่นี้ 1) สัทธาเป็นใหญ่ด้านความเชื่อ 2) วิริยะ เป็นใหญ่ด้านความเพียร 3) สติ เป็นใหญ่ด้านความระลึกได้ 4) สมาธิ เป็นใหญ่ด้านความมั่นใจ ความหนักแน่นความนิ่งนานและความมั่นคงแล 5) ปัญญา เป็นใหญ่ด้าน

วิจารณ์ วิเคราะห์ พิจารณาเหตุผลว่าผิดถูกอย่างไร ควร-ไม่ควรอย่างไร ข้อปัญหาทั้งปวงที่ตนเกี่ยวข้อง เข้าใจปัญหา เข้าถึงปัญหา และพัฒนาตนให้พร้อมเมื่อเข้าใจปัญหาแล้ว กล่าวคือถ้าชั่วให้ละ ถ้าดีให้เจริญ ธรรมะ 5 ข้อต่างเป็นปัจจัยแห่งกันและกัน (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), 2551) ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาปริทีป ปทีโป (ครุฑสังข์) (2557) พบว่า ขอบเขตและความหมายของหลักธรรมที่เกี่ยวข้องที่สนับสนุนพละ 5 ที่เรียกว่า “โพธิปักขิยธรรม” ได้แก่ ธรรมที่เกิดการเกื้อกูลให้เกิดความรู้แจ้งหรือธรรมที่สนับสนุนอริยมรรคมี 37 ประการ ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 อธิเบทา 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และมรรคมองค์ 8 การประยุกต์ใช้พละ 5 ในการพัฒนาตนและการพัฒนาชีวิตที่ดีงามหรือการที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในชีวิตในด้านต่าง ๆ นั้น ทั้งทางโลกและทางธรรมต้องพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ กายภavana ศีลภavana จิตภavana และปัญญาภavana ซึ่งสอดคล้องกับพระครูใบฎีกาเสมอ ธมมวณฺโณ (เป่ากระโทก) (2557) พบว่า พละ 5 คือธรรมที่เป็นกำลังในการประพฤติปฏิบัติในหน้าที่ของตน ซึ่งประกอบไปด้วย ก. หลักสัทธาพละ ความเชื่อเป็นกำลังควบคุมความสงสัย ข. หลักวิริยะพละ มีความเพียรเป็นกำลังควบคุมความเกียจคร้าน ค. หลักสติความระลึกได้เป็นกำลังควบคุมความประมาท ง. หลักสมาธิความตั้งใจแน่วแน่มั่นคงเป็นกำลังในการควบคุมความฟุ้งซ่าน และ จ. หลักปัญญาเป็นกำลังควบคุมความเพิกเฉยไม่สนใจ ความหลงมกภายในการเป็นข้าราชการตำรวจ เพื่อช่วยให้การปฏิบัติของแต่ละฐานของสติปัฏฐาน 4 ให้มีความเจริญก้าวหน้าไม่หยุดจืด สามารถกำหนดรู้ทันสภาวะต่าง ๆ และนำมาพิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จิตเกิดความเป็นสมาธิตั้งมั่น มีปัญญาเห็นความจริงของสังขารตามหลักไตรลักษณ์ เข้าสู่ระดับญาณรู้แจ้งตามความจริงซึ่งเรียกว่า วิปัสสนาญาณ จิตของผู้ปฏิบัติย่อมเข้าสู่กระแสแห่งธรรม อริยมรรค อริยผล และนิพพาน หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลายได้ในที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

คัมภีร์มิลินทปัญหา เป็นหนังสือที่มีความสำคัญในทางพระพุทธศาสนา สามารถอ่านเข้าใจง่ายเพราะเป็นการถามตอบที่สามารถเปรียบเทียบให้เห็นอย่างเด่นชัด ดังนั้นงานต่าง ๆ ควรนำหลักธรรม พละ 5 ในคัมภีร์มิลินทปัญหาไปปรับใช้ในการทำงานหรือการจัดการประชุมเพื่อสัมมนา และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรือกำลังจะเกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. กรมการศาสนาหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรจัดให้มีการปฐกฐา วิสัชนา เรื่อง หลักธรรมเกี่ยวกับพละ 5 เพื่อเป็นการสืบทอดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ให้มีความมั่นคงต่อไป
2. กระทรวงศึกษาธิการควรนำหลักธรรม พละ 5 ในคัมภีร์มิลินทปัญหาบรรจุในการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ธฤชิตา แก้วภราดัย. (2561). *ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับอิทธิบาท 4*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูใบฎีกาเสมอ ธมฺมวฑฺฒโน (เป่ากระโทก). (2556). *วิธีการประยุกต์หลักพละ 5 ในพระพุทธศาสนา เถรวาทเพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจ*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระคันธสารภิวังศ์. (2594). *โพธิปักขิยธรรม*. กรุงเทพฯ : บริษัทบุญศิริการพิมพ์.

พระญาณสุนทร (วิฑูรย์ ปาสาทิโก). (2549). *ธรรมะภาคปฏิบัติ 2*. กรุงเทพฯ : นิติธรรมการพิมพ์.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2551). *โพธิปักขิยธรรม ธรรมะสูงสุดแห่งการรู้แจ้ง 37 ประการ*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2563). *กาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

พระมหาประทีป ปทีโป (ครุฑสังข์). (2557). *ศึกษาพละ 5 ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

***Journal of Education
and Social Agenda***

วิเคราะห์ธารนิสารในคัมภีร์ของวัดเขาแก้ว จังหวัดนครสวรรค์

An Analysis of the Tharanisan Scripture of Watkhaokaew Nakhon Sawan
Province

พระครูนิเทศเขมรัตน์ (เกรียงไกร เขมปญโญ)¹ ศิริโรจน์ นามเสนา² และพระศรีสมโพธิ³
Phrakrunithetkhemmarat (Kreangkai Khemapunyo), Sirrote Namsena and
Phrasrisomphot

Received: July 05, 2024

Revised: June 10, 2025

Accepted: June 11, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดและความเชื่อเรื่องธารนิสาร และ 2) ศึกษาคัมภีร์ธารนิสารของวัดเขาแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ 3) เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งในส่วนที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและปฏิบัติการ ในประเด็นที่เกี่ยวกับธารนิสาร เพื่อนำเสนอแนวคิดของคัมภีร์ธารนิสารของวัดเขาแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ ที่สัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า คำว่า 1) ธารนิสาร เป็นศัพท์ที่มาจากภาษาบาลี อาจแปลได้ว่า แก่นของแผ่นดิน ในตำราเวทย์มนตร์ภาษาไทยปัจจุบันมีบทสวดร่ายหรืออ่านโองการเวลาประกอบพิธีตั้งศาลหรือปลุกบ้านเรือน เรียกว่า ธารนิสารเล็ก ธารนิสารใหญ่ ที่เชื่อว่า ธารนิสาร 2) คัมภีร์ธารนิสารของวัดเขาแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ เป็นคัมภีร์ใบลานดิบ จารด้วยอักษรไทย ขนาดกว้าง 5 เซนติเมตร ยาว 40 เซนติเมตร 1 ผูก มี 14 หน้า เมื่อเทียบกับอักษรไทยในเอกสารโบราณ แต่ภายหลังเมื่อมีการสำรวจและจัดหมวดหมู่คัมภีร์ใบลานโบราณของวัดเขาแก้วแล้ว จึงได้มีการเขียนชื่อว่า “ธารนิสาร” ธารนิสารของวัดเขาแก้ว มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง ได้ขึ้นต้นคัมภีร์ด้วยการแสดงความเคารพพระรัตนตรัย และได้แสดงคำสอนของพระพุทธองค์จากอัครคันสูตรที่เกี่ยวกับกำเนิดของโลกและมนุษย์

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: sombat01011986@gmail.com

คำสำคัญ: ธรรมสารในคัมภีร์, วัดเขาแก้ว, จังหวัดนครสวรรค์

Abstract

This research aims to 1) explore the concepts and beliefs regarding "Thoranisan" (earth essence) and 2) study the Thoranisan scripture of Wat Khao Kaew, Nakhon Sawan province. The qualitative research methodology focused on analyzing Buddhist scriptures, including the Tripitaka, commentaries, and related Buddhist literature, covering theoretical concepts and practical teachings associated with Thoranisan. The study aims to present the concepts of the Thoranisan scripture at Wat Khao Kaew, Nakhon Sawan, about Buddhist doctrines. The research findings revealed that: 1) "Thoranisan" originates from the Pali language and can be interpreted as the "essence of the earth." In contemporary Thai magical texts, chants or recitations performed during rituals for establishing shrines or constructing homes are termed Thoranisan Lek and Thoranisan Yai. 2) The Thoranisan scripture at Wat Khao Kaew is a palm-leaf manuscript inscribed in Thai script, measuring 5 centimeters in width and 40 centimeters in length, comprising 14 pages. Initially unnamed, it was later categorized as "Thoranisan" following archival classification. Unique to Wat Khao Kaew, the manuscript begins with homage to the Triple Gem and includes teachings from the Agganna Sutta, which address the origins of the world and humanity.

Keywords: Thoranisan scripture, Wat Khao Kaew, Nakhon Sawan Province

บทนำ

ในครั้งพุทธกาล การแสดงพระธรรมเทศนาการฟังธรรม รวมถึงการสืบทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ทรงใช้การสืบทอดด้วยวิธีการมุขปาฐะ หรือที่เรียกว่าการท่องจำปากต่อปาก สืบทอดกันมาจนถึงยุคหลังพุทธปรินิพพานแล้ว ราวปี พ.ศ. 400 เศษ จึงมีการจารึกคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลีเป็นลายลักษณ์อักษรลงบนแผ่นใบลานเป็นครั้งแรก (ใบลาน, 2562) คัมภีร์ใบลานเป็นเอกสารโบราณประเภทหนึ่ง ที่บันทึกลายลักษณ์อักษรโดยการจารตัวหนังสือลงบนใบลาน ซึ่งเป็นวัตรธรรมชาติที่ได้มาจากใบของต้นลานจึงเรียกโดยทั่วไปว่า “หนังสือใบลาน” หนังสือใบลานมัก

จารหรือบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ จึงนิยมเรียกหนังสือใบลานว่า “คัมภีร์ใบลาน” นอกจากนี้ยังบันทึกเหตุการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งคดีโลกและคดีธรรม เช่น ประวัติศาสตร์ ไชยศาสตร์ วรรณกรรม พงศาวดาร กฎหมายโบราณ ตำรายา เวทมนตร์คาถาเป็นต้น ใบลานยาว เรียกว่า หนังสือผูก ลานสั้น เรียกว่า หนังสือก้อม การจารหรือเขียนหนังสือลงในใบลานนั้น มีมาตั้งแต่โบราณกาลและได้รับอิทธิพลมาจากลังกา เพราะพระสิงหนาทในลังกาได้จารพระไตรปิฎกลงในใบลานในการทำสังคายนาครั้งที่ 5 (นับต่อจากสังคายนาครั้งที่ 3 ที่อินเดีย) โดยที่พระภิกษุสงฆ์ชาวล้านนาได้เดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนาที่ลังกาหลายครั้งตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวีเป็นต้นมา

วัดเขาแก้ว อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นวัดโบราณสร้างขึ้นในราว พ.ศ. 1900 สมัยสุโขทัย มีนามตามภูเขาที่วัดตั้งอยู่ที่มีหินมีลักษณะเป็นแก้วใสและมีสีน้ำตาล ๆ (สมัยวรรณอุตร์, 2562) คัมภีร์ใบลานวัดเขาแก้วเป็นสมบัติอันล้ำค่าของบรรพชนไทย ที่ได้รับการสืบทอดมาหลายร้อยปี จากการสำรวจโดยนักภาษาโบราณกลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ได้ดำเนินการอนุรักษ์เบื้องต้น และจัดทำทะเบียนคัมภีร์ใบลานพบว่า มีคัมภีร์ใบลานที่สำรวจและระบุชื่อคัมภีร์ได้แล้วจำนวน 7,221 ผูก (วัดเขาแก้ว, 2550) ซึ่งคัมภีร์ส่วนใหญ่จะเป็นพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา เป็นต้น มีทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย และอักษรที่จารก็มีหลายชนิด เช่น อักษรขอม อักษรไทย เป็นต้น มีคัมภีร์หนึ่งมีชื่อเป็นภาษาบาลีว่า ธรณีสาร ประมาณอายุไม่ต่ำกว่า 200 ปี จารด้วยอักษรไทยโบราณเป็นรูปศัพท์และประโยคโบราณที่อ่านยากและเข้าใจยาก ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะปริวรรตจากภาษาไทยโบราณเป็นภาษาไทยปัจจุบัน

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ธรณีสารของวัดเขาแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ ว่ามีความหมายที่แท้จริงเป็นอย่างไร เกี่ยวข้องกับธรณีสารที่เป็นบทสวดสำหรับพิธีกรรมอย่างไร มีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง อันเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากคัมภีร์ใบลาน เพื่อให้เป็นองค์ความรู้ใหม่ สามารถเข้าถึงเข้าใจและไปนำประยุกต์ใช้ในสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและความเชื่อเรื่องธรณีสาร
2. เพื่อศึกษาคัมภีร์ธรณีสารของวัดเขาแก้ว จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ธรณีสารของวัดเขาแก้ว จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัย การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์
ธรรมเนียมของวัดเขาแก้ว จังหวัดนครสวรรค์

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมทาง
พระพุทธศาสนา
2. หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและปฏิบัติการ ในประเด็นที่เกี่ยวกับธรรมเนียม
3. การวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอแนวคิดของคัมภีร์ธรรมเนียมของวัดเขาแก้ว จังหวัด
นครสวรรค์ ที่สัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิดของคัมภีร์ธรรมเนียม พบว่า มนต์ธรรมเนียมเป็นชื่อของมนต์บทหนึ่งในตำรับพระ
มนต์ต่าง ๆ มาแต่สมัยโบราณมนต์บทนี้มีชื่อเต็ม ๆ ว่า “โองการธรรมเนียม” หมายความว่า “คำ
ศักดิ์สิทธิ์ของพระเป็นเจ้าเนื่องด้วยเสนียดจัญไร “มนต์ชื่อ “ธรรมเนียม” นี้ในสมัยก่อนใช้สำหรับเสก
ทำนํ้ามนต์เพื่อปิดเป่าเสนียดจัญไรทั้งปวง ในบรรดาผู้ที่เป่าข้างทำการศิลปกรรมไทยประเภทต่าง ๆ
ในสมัยโบราณก็นับถือมนต์ธรรมเนียมนี้ ใช้ทำนํ้ามนต์ประพรมเครื่องมือและตัวช่าง เมื่อจะทำงานช่าง
ที่เป็นงานสำคัญ ๆ กล่าวโดยเฉพาะช่างปลูกเรือนไทยตามขนบนิยมย่อมใช้มนต์ธรรมเนียมทำนํ้ามนต์
สำหรับประพรมเครื่องเรือนที่เป็นตัวไม้ ซึ่งปรุงขึ้นไว้ก่อนเวลาจะยกเรือนเพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่เรือน
ผู้ทำเรือน และผู้ที่จะได้อยู่อาศัยเรือนนั้นต่อไปโองการธรรมเนียม เป็นมนต์บทที่ได้รับความนิยมนับถือว่า
ศักดิ์สิทธิ์และขลังมาก ทั้งนี้เนื่องด้วยเชื่อกันว่าเป็นเทวโองการที่รับมาแต่พระเป็นเจ้าเบื้องสูง ดังใน
ต้นบทแห่งมนต์นี้ตอนหนึ่งกล่าวไว้ให้ทราบดังนี้ “นโม นมัสการ เม แห่งข้า จะไหว้พระบรมศวรูป
เป็นเจ้า เสด็จลงมาตั้งฟ้าแลดินตั้งสมุทรสายสินธุ์อันอุดมข้าจะไหว้พระอินทร พระพรหม พระยม
พระกาฬ พระจัตุโลกบาลทั้ง 4 พระฤๅษีนาครด ยอดพระไตรปิฎกกัณฑ์ตรัย พระสูตร พระวินัย พระ
ปรมาตม พระไตรสรณาคมน์ทั้งพระพ้อหมอเอก พระพิฆเนศ พระพิณาย พระนารายณ์พระกัจจาย
เถระ พระโมคคัลลาน พระสารีบุตร พระพุทธพระธรรม พระภควันบดี พระมหาโพธิ์ พระสารีริกธาตุ
พระแก่นจันทน์ พระศรีรัตนตรัยเจ้า นั้นท่านจึงมา ให้กูตั้งโองการเบิกบ้านแลเบิกป่า พระหิมพานต์
เบิกพระพยุ เบิกพระพาย เบิกพระพิรุณ พระเพลิง พระกาฬ ท่านจะให้กูตั้งพิธีสารพัดกันเสนียด
จัญไรกันที่ชั่วทั้งหลาย อย่าระคายมาพ้องพาน ทั้งพระธรรมเนียมอย่าได้มาพาดต้อง “โองการธรรมเนียม

เป็นมนต์ที่ได้รับการประพันธ์ขึ้นในลักษณะร้อยกรองในรูปแบบของร้อย โดยใช้ถ้อยคำเป็นภาษาธรรมดา มิได้ประพันธ์ด้วยคำบาลีทั้งหมดดังคาถาทัวไป

2. ประวัติคัมภีร์ธารนิสารของวัดเขาแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า คัมภีร์ใบลานธารนิสารวัดเขาแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อกล่าวถึงเนื้อหาหลักของการประพันธ์คัมภีร์ใบลานธารนิสารผู้วิจัยเห็นว่าส่วนใหญ่เป็นคำกล่าวอ้างถึงผู้มีฤทธิ์ให้มาช่วยปัดเป่าบ้านเทาทุกซอกในการทำนํ้ามนต์ธารนิสารเพื่อแก้คุณไสยต่างๆ ให้หมดไปซึ่งมีเนื้อหาของคัมภีร์ใบลานธารนิสารและโอองการธารนิสารหลวงนี้ เป็นบทคาถาไว้สำหรับทำนํ้ามนต์ธารนิสาร เพื่อขจัดอาถรรพ์สิ่งอัปมงคลอุปัทวอันตราย อันเกิดจากเคราะห์ก็ดี เกิดจากเหตุอาเพศต่างๆ ตามที่ผู้เขียนพบในเอกสารคัมภีร์ใบลานล้านช้าง ซึ่งประกอบด้วยโอองการธารนิสารต่างๆ จำนวน 4 โอองการดังนี้ – โอองการธารนิสาร – โอองการธารนิสารน้อย – โอองการธารนิสารหลวง – โอองการธารนิสารใหญ่ ซึ่งแต่ละสูตรจะใช้แตกต่างกันออกไปตามเหตุตามวาระที่เกิดขึ้น ๆ รวมกระทั่งเครื่องสวดก็ต่างกันออกไป แม้กระทั่งชื่อคล้ายกันบทคล้ายกันแต่เครื่องต่างกันตามครูที่กำหนดไว้

คัมภีร์ธารนิสารของวัดเขาแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ มีทั้งหมด 14 แผ่นตัวกันซึ่งเนื้อหาประกอบด้วย 1) โอองการธารนิสารน้อย 2) โอองการธารนิสารใหญ่เป็นบทคาถาที่นิยมสวดต่อเนื่องจากคาถาโอองการธารนิสารน้อยเพื่อทำนํ้ามนต์ขับไล่เสนียดจัญไรทั้งปวง การทำนํ้ามนต์ธารนิสารใหญ่หรือการทำนํ้ามนต์ธารนิสาร แบบพุทธอาคม ขึ้นด้วยขุมขุมเทวดา ตามด้วยบทนมัสการพระรัตนตรัยตามด้วยโอองการธารนิสารน้อย ตามด้วยโอองการธารนิสารใหญ่ ได้เป็นนํ้ามนต์พระธารนิสารใหญ่สรรพคุณ ให้แก้คุณไสยคุณคน ยาแฝดยาสั่ง 1) บทขุมขุมเทวดา 2) บทนมัสการพระรัตนตรัย ตามด้วย 3) โอองการธารนิสารใหญ่ ส่วนโอองการธารนิสารหลวง โบราณจารย์ได้ปรากฏ ว่าด้วยเรื่องเหตุอาเพศอุปัทวอันตรายอันเกิดจากสิ่งอัปมงคล ประสบพบเจอสิ่งที่ไม่ดีธรรมชาติ ต้องเสนียดจัญไรมีเหตุร้ายนา ๆ ประชาชนผู้รู้พิธีสมควรให้ชำระธารนิสารออกเสีย จึงจะเกิดขุมดีจัญไรแก่ตน แก่เคหะสถานบ้านเรือน เมื่อทำนํ้ามนต์ธารนิสารครบทั้ง 3 แบบแล้วสามารถแก้เคราะห์สะเดาะขัน นวเคราะห์ทั้ง 9 ก็ได้สูตรสวดน้ำใช้ได้สารพัดแล ส่วนค่าธรรมเนียมค่าครุณั้นเมื่อจัดสวดนั้นคายให้มีเงินตระกูลผู้ใหญ่ให้มีบาท 1 คั้นตระกูลผู้น้อยให้มีสลึง 1 เทียน 5 คู่ แพรว 1 เหล้าก่อง ไข่หน่วย ในส่วนพิธีกรรมกล่าวคือ ให้เอ็ดทงคาบกล้วยคั้นให้เป็น 9 ห่องให้หีบกระต่ายน้อยใส่แล้วหึ่งแล 9 อัน ข้าวดำขาวแดงใส่แลหึ่งแล 9 โทงข้าวขาวใส่แลหึ่ง 9 ข้าวเหลือง 9 ขุอันนั้นแลทุ ก็นำเข้านั้นแล ปกให้เป็นฮูปแป้งฮูปกาฮูปหมูฮูปหมา แกงส้ม แกงหวาน ข้าวตอกดอกไม้อันนี้ธารนิสารหลวง

อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวคิดของคัมภีร์ธรรมสาร ผลจากการวิจัย พบว่า ในโครงการธรรมสาร อาจจำแนกให้ทราบโดยสังเขป ดังนี้ 1) สารว่าด้วยปรากฏการณ์ธรรมชาติ อันถือว่าเป็นเสนียดจัญไร เช่น ข้าวสารแช่น้ำออกเป็นใบ ตะไคร้ดอกออก เห็นงอกกลางเตาไฟ 2) สารว่าด้วยความผิดปกติของสัตว์ อันถือเป็นเสนียดจัญไร เช่น ปลวกขึ้นในแดน ตะกวดเหี้ยแล่นขึ้นบนเรือน ไก่เถื่อนเข้าบ้าน งูเหลือมขึ้นร้าน แร้งจับหลังคา 3) สารว่าด้วยความผิดปกติของคน อันถือเป็นเสนียดจัญไร เช่น “ฝันร้ายมิดี เงาหัวพิกุล หลึงชายข้าคน นอนกรนนอนคราง นอนหลับตาค้าง น้ำลายไหลเอง” 4) สารว่าด้วยความผิดปกติเนื่องด้วยสิ่งของ อันถือเป็นเสนียดจัญไร เช่น “บาตรแตก साแหกรขาด ตะลุ่มทาขาด กินช้อนหอยมุก” หรือ “สำฤทธิ์ทองขาว แตกร้าวกระจาย หัวแหวนสลาย เขี้ยวงาพิการ” 5) สารว่าด้วยความผิดปกติในที่อยู่อาศัย อันถือเป็นเสนียดจัญไรเช่น “เสาเรือนตกน้ำมัน ไม้รังนางเรียง ที่ลาดที่เกลี้ยง ที่เกาะที่เฉียง ที่ลุ่มที่เอียง ที่วันวังที่กระพังน้ำแข็ง” หรือ “เสาเรือนยอดยัก หันแตกแยกทาง เสาเรือนเป็นแล่ง หัวบันไดพล่เสาเรือนเป็นเล่ห์ เสาเรือนสไกบ” 6) สารว่าด้วยการงานและการช่างทำสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ใช่สิ่งธรรมดาถ้าทำไม่ถูกต้องตามแบบแผน ซึ่งสอดคล้องกับวิโรจน์ คุ่มครอง (2550) ได้ศึกษาวิจัยคัมภีร์สุดตสังคหะ: การแปลและการวิเคราะห์ พบว่า คัมภีร์สุดตสังคหะ เป็นคัมภีร์ว่าด้วยการรวบรวมพระสูตร แต่งโดยพระอรียวังสเถระชาวพม่าขณะที่อยู่ในสำนักมหาวิหาร ไม่ได้เป็นพระพุทฺธพจน์โดยตรง ในประเทศพม่าให้การยกย่องเทียบกับพระไตรปิฎกจัดอยู่ในกลุ่มพระสูตรต้นตปิฎก คัมภีร์สุดตสังคหะอักษรขอมที่ใช้ในการปริวรรต เป็นฉบับหอสมุดแห่งชาติจำนวน 8 ผูก มีการแบ่งโครงสร้างออกเป็นหมวดหมู่ 7 คือ 1) พระสูตรที่พรรณนาเรื่องทาน 5 สูตร 2) พระสูตรที่พรรณนาเรื่องศีล 5 สูตร 3) พระสูตรที่พรรณนาเรื่องสวรรค์ 5 สูตร 4) พระสูตรที่พรรณนาเรื่องโทษของกามคุณ 5 สูตร 5) พระสูตรที่พรรณนาเรื่องกิจของฆราวาส 31 สูตร 6) พระสูตรที่พรรณนาเรื่องการอนุโมทนา 14 สูตร และ 7) พระสูตรที่พรรณนาเรื่องข้อปฏิบัติของบรรพชิต 18 สูตร รวมเป็น 85 สูตร มีลักษณะการประพันธ์ 2 แบบคือ 1) การประพันธ์แบบร้อยแก้ว 2) การประพันธ์แบบร้อยกรอง มีสำนวนภาษาที่ใช้ 3 ส่วน คือ 1) วิธีการใช้นามศัพท์ 2) วิธีการใช้กิริยาศัพท์ 3) วิธีการใช้อพยพศัพท์ มีการจารเป็นบาลีอักษร ขอมลงในใบลานและการเก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ มีชื่อว่า คัมภีร์สุดตสังคหะ เพราะยุคนั้นไม่มีตัวพิมพ์อักษรขอม ผู้วิจัยได้ทำการปริวรรตจากบาลีอักษรขอมเป็นบาลีอักษรไทย และแปลเป็น ภาษาไทยเสร็จเรียบร้อยแล้ว (วิโรจน์ คุ่มครอง, 2550) เชื่อกันว่า จะเป็นเสนียดจัญไรแก่ผู้ทำและคนข้างเคียง เช่น “กูจะตั้งพิธีสารพัด ทำโขนทวารบานประตู่ ชุดคุ้ยเลชุบ่อ ปิดท้อ ปิดบาง ปิดบึง ปิดทาง ปิดทวารและถมสระปั้นรูปพระแลรูปเทวดา

ปั้นรูปภาพนানা พากย์เจรจาแลตั้งจอหนังชนันผิตายมิตี ตราสังผิตายโง ต่อโลงแลโกศผา ทำศาลา หน้ามุข” หรือ “เขียนรูปภาพทั้งหลาย เบิกพระเนตรสลักหนัง ผิงเสาเกียดเสาตลุง ลอดเรือนลดยัง”

2. ประวัติคัมภีร์ธารณสารของวัดเขาแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ ผลจากการวิจัย พบว่า คัมภีร์ใบลานธารณสารวัดเขาแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ โองการธารณสารมีคำกล่าวดังนี้ โอมสิทธิการะ ครุบาอาจารย์พ่อบุญให้แก่วุ ชื่อว่าพระธารณสาร พระองค์การตนิเวศ ตั้งกำเนิดในโลกา ปัส समाอติเรก ตั้งให้เหตุอันจิงไฮพระธัมมะไซบอที่ตั้งไว้ ตั้งแต่ไม้อธรมันบ่ดีเกิดเหตุพระวิเศษตน อุดมทั้งलग्गมส์ด้าน พ่อบุญให้แก่วุ ทั้งตั้งบ้านและยาวเฮือน ไม้ลำเพือนฟ้าผ่า ทั้งผิป่าและป่งหลวง พ่อบุญให้แก่วุ แพ้ชุดชะคองและเสากอดตั้งเพนียดและตั้งหนองผิงหลักเมืองและตั้งด้าย ตั้งป่าไม้ และชุมผิ ครุภูวาทีกว่าคณทั้งค้าย ย้ายไปสีกัเพือนย้ายไปทับกัจิต ภูจิตทั้งควายเขาหลอน ภูจกัจิตทั้ง ตอนเดินขวาง ภูจกัจิตทั้งจ้งผิป่ง ภูจกัจิตทั้งท่งนาเหว ภูจกัจิตทั้งหนทางเทียวและวอข้างน้ำ ภูจกัจิต ทั้งถ้ำผิง ภูจกัจิตทั้งเด็กผิแสงผ่าย ภูจกัจิตทั้งควายหางดอก ภูจกัจิตทั้งหลักงัดไม้ เกิดเป็นเห็ด ภูจกั จิตให้หมด ภูจกัจิตให้ถ้วน ภูจกัจิตให้ม้วนให้อ่อนปานชิน พุทโธจิต ธัมโมจิต สังโฆจิตฯ ซึ่งสอดคล้อง กับพระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติคุณโน และคณะ (2558) ได้ศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์พุทธวังสะใน คัมภีร์ใบลานฉบับวัดสูงเม่น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ พบว่า 1) คัมภีร์พุทธวังสะในคัมภีร์ฉบับวัดสูง เม่น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่มีทั้งหมด 25 ผูก คณะวิจัยได้ปริวรรตและแปลจากบาลีอักษรล้านนา เป็นบาลีอักษรไทยผูกที่ 1 - 25 รวมทั้งหมดที่ เป็นภาษาบาลี - ภาษาไทย จำนวน 283 หน้า 2) เนื้อหาพุทธวังสะตามคัมภีร์ใบลานฉบับวัดสูงเม่น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 2.1) โครงสร้างเนื้อหาที่พรรณนาด้วยเรื่องการจำพรรษาของพระพุทธเจ้าโคตม และ พุทธประวัติ 2.2) โครงสร้างเนื้อหาที่พรรณนาด้วยเรื่องประวัติพระสุเมธ 2.3) โครงสร้างเนื้อหาที่ พรรณนาด้วยเรื่องประวัติพระพุทธเจ้า 25 รูป ในส่วนหลักธรรมมีทั้งหลักธรรมหมวดทั่วไปและใน หมวดพระไตรปิฎก ส่วนสำนวนลักษณะของการแต่งคัมภีร์พุทธวังสะใช้ภาษาล้านนาเขียน ซึ่งเขียนที่ จังหวัดลำปางและลักษณะการแต่งจะเป็นร้อยแก้ว

รูปแบบการเขียนคัมภีร์พุทธวังสะฉบับใบลานล้านนา พบว่า ในด้านโครงสร้างประโยค เป็นการยกภาษาบาลีขึ้นมาก่อนแล้วอธิบายเป็นภาษาไทยสำนวนภาษาล้านนา ด้านบาลีไวยากรณ์ มี โครงสร้างบาลีไวยากรณ์ครบตามกระบวนการหลักสูตรไวยากรณ์บาลี ด้านสำนวนภาษา เป็นแบบ ร้อยแก้ว มีส่วนเกริ่นนำ ส่วนอธิบายขยายความ และส่วนสรุปมีภาษาบาลีหรือคาถาอ้างก่อนจบ มี หลักธรรม สอดแทรกให้ปฏิบัติหรือให้งดเว้นไม่ให้ปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ(พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติคุณโน และคณะ, 2558) วัดเขาแก้วตั้งมาประมาณ 700 กว่าปี หรือประมาณปี พ.ศ.1800 ใน สมัยสุโขทัย ภายในมีรูปหล่อหลวงพ่อบุญ หลวงพ่อกัน และหลวงพ่อดิม ซึ่งเป็นที่นับถือบูชาของ

ผู้คนในชุมชน และประชาชนทั่วไป นอกจากนี้วัดเขาแก้วยังเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปบาทจำลอง ตั้งอยู่ในมณฑปบนเขาแก้ว ซึ่งทุกปีในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ จะมีงานเทศกาลปิดทองพระพุทธรูปบาทจำลอง ซึ่งสอดคล้องกับธานี สุวรรณประทีป, พระราชรัตนมุนี (บุญเทียม ญาณินโท) (2560) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์พุทธานุประวัติ พบว่า คัมภีร์พุทธานุประวัติ เป็นต้นฉบับพิมพ์ของหอสมุดแห่งชาติ ต้นฉบับคัมภีร์มี 11 ผูก โดยมากแต่ละผูกมี 24 ลาน ได้ชื่อมาจากแนวคิดของเนื้อเรื่องในคัมภีร์ ซึ่งแสดง ประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เริ่มตั้งแต่สุเมธดาบสได้รับพุทธพยากรณ์ โครงสร้างของคัมภีร์ ไม่ปรากฏทั้งคันถรัมภกถาและนิคมกถา มีเพียงเนื้อความจึงไม่สามารถระบุชื่อท่านผู้รจนา และสมัยที่รจนาได้โดยแน่นอน แต่อนุมานสมัยที่แต่งได้ว่ามีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับคัมภีร์ชินมหานิทาน และคัมภีร์ปฐมสมโพธิซึ่งรจนาขึ้นสมัยอยุธยา จัดอยู่ในประเภทวิมลสกะ ซึ่งมีทั้งบทประพันธ์ที่เป็น จุลฉันทะ และคาถาผสมกันไป มีการอ้างอิงมาจากพระไตรปิฎกบ้าง จากคัมภีร์อรรถกถาบ้าง มุ่งแสดงพุทธคุณให้ปรากฏ โครงสร้างเนื้อหาแบ่งออกเป็น 19 ปริจเฉท คือ 1) ตุสสิตาวตารประวัติ 2) ศัพทานิกขมณประวัติ 3) ลักษณะปริศนาประวัติ 4) ราชาภิเสกประวัติ 4) มหาอภินิคมณ ประวัติ 6) ทุกกกริยาประวัติ 7) มารวิชัยประวัติ 8) อภิสมโพธิประวัติ 4) พรหมขณฺเษนประวัติ 10) ธรรมจักกัปปวัตตนประวัติ 11) ดิงสภททวคคิยประวัติ 12) ขมูลสหัสสปีพพาประวัติ 13) พิมพ์สารสมาคมประวัติ 14) สาริปุตตโมคคัลลานปีพพาประวัติ 15) กาฬุทายีนิมิตตนประวัติ 16) อนรุทอุปพพาประวัติ 17) ปัญจสทสกายประวัติ 18) นันทปีพพาประวัติ 19) ทักขินาวิงคประวัติ วิเคราะห์คัมภีร์พุทธานุประวัติ มีเนื้อความจากพระไตรปิฎก และอรรถกถาของท่านพระพุทธทศตเถ ท่านพระพุทธโฆษาจารย์เป็นต้น รวมถึงวรรณคดีบาลี เพราะคัมภีร์นี้เรียบเรียงภายหลัง แล้วรจนาทั้งแบบนิทาน (ความเป็นมา) และแบบสังวณฺณา (คำอธิบายตามหลักภาษา) ผู้รจนาดำเนินเรื่องอย่างละเอียด เก็บเนื้อหาสาระไว้อย่างบริบูรณ์ ชัดเจนด้วยพยัญชนะและบทกวีวานสนะด้วยเสียงอ่านและขับขาน สละสลวยด้วยความสั้นยาวแห่งวากยะ แพรพรรณาว ด้วยการกะ ชุกซ้อนอุปการและนัยเป็นอาหารแห่งภูมิปัญญาของวิญญูชน

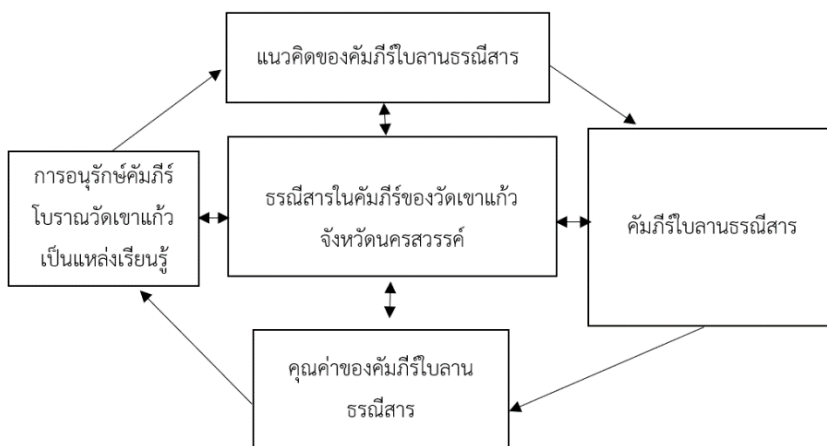
การวิเคราะห์คัมภีร์ธรรมสารของวัดเขาแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ ผลจากการวิจัย พบว่า วัดเขาแก้วมีทั้งหมด 14 แผ่นด้วนกันซึ่งเนื้อหาประกอบด้วย 1) โองการธรรมสารน้อย 2) โองการธรรมสารใหญ่เป็นบทความที่นิยมสวดต่อเนื่องจากคาถาโองการธรรมสารน้อยเพื่อทำน้ามนต์ขับไล่เสนียดจัญไรทั้งปวง การทำน้ามนต์ธรรมสารใหญ่หรือการทำน้ามนต์ธรรมสาร แบบพุทธรักษา ขึ้นด้วยขุมนุมเทวดา ตามด้วยบทนมัสการพระรัตนตรัย ตามด้วยโองการธรรมสารน้อย ตามด้วยโองการธรรมสารใหญ่ ได้เป็นน้ามนต์พระธรรมสารใหญ่สรรพคุณ ให้แก่คุณไสยคุณคน ยาแฝดยาสั่ง 1) บทขุมนุมเทวดา 2) บทนมัสการพระรัตนตรัย ตามด้วย 3) โองการธรรมสารใหญ่ ส่วนโองการธรรมสาร

หลวง โบราณจารย์ได้ปรากฏ ว่าด้วยเรื่องเหตุอาเพศอุบัพเพณฑกภัยอันเกิดจากสิ่งอัปมงคล ประสบพบเจอสิ่งที่ไม่ดีธรรมชาติ ต้องเสียดจัญไรมีเหตุร้ายนา ๆ ปราชญ์ผู้รู้พิธีสมควรให้ชำระธรณีสารออกเสีย จึงจะเกิดอุบัพเพณฑกภัยแก่คน แก่เคหะสถานบ้านเรือน เมื่อทำนํ้ามนต์ธรณีสารครบทั้ง 3 แบบแล้วสามารถแก้เคราะห์สะเดาะชั้น นวเคราะห์ทั้ง 9 ก็ได้สูตรสวดนํ้าใช้ได้สารพัดแล ส่วนค่าธรรมเนียมค่าครุั้นเมื่อจัดสวดนั้นคายให้มีเงินตระกูลผู้ใหญ่ให้มีบาท 1 คั้นตระกูลผู้น้อยให้มีสลึง 1 เทียน 5 คู่ แพรว 1 เหล้าก่อง ไข่น่วย ในส่วนพิธีกรรมกล่าวคือ ให้เอ็ดทงคาบกล้วยคั้นให้เป็น 9 ห่องให้หีบกระทนน้อยใส่แล้วห่องแล 9 อันข้าวดำขาวแดงใส่แล้วห่องแล 9 โทงข้าวขาวใส่แล้วห่อง 9 ข้าวเหลียง 9 ซุอันนั้นแลทุกก็ นำเข้านั้นแล ปกให้เป็นอุบะยังอุบะภาสุพหุอุบะหมา แกงส้ม แกงหวาน ข้าวตอกดอกไม้อันนี้ธรณีสารหลวง ใช้ได้พันช่องแลเจ้าเฮย ซึ่งสอดคล้องกับพระขยานันทมนี และคณะ (2558) ได้สืบค้นการจัดระบบอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนา เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดน่าน พบว่า คัมภีร์ใบลานเป็นเอกสารโบราณที่สำคัญของชาวล้านนา ซึ่งมีคุณค่าต่อสังคมและเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าและเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ทางวิชาการ และมีคุณค่าที่ได้รวบรวมพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไว้ จากการศึกษาเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมธรณีสารในคัมภีร์ มีความเชื่อว่ามนุษย์ได้ใช้ใบลาน สำหรับการบันทึกเรื่องราวมาเป็นเวลานาน มีการจารึกพระสูตรของพระพุทธศาสนาลงในใบลานเมื่อ 500 ปีก่อนคริสต์ศักราช สำหรับประเทศไทยนั้น การใช้ใบลานเพื่อบันทึกเรื่องราวต่าง จากหลักฐานเท่าที่มีปรากฏคัมภีร์ใบลานน่าจะจะมีมาตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวีเป็นต้นมาจนถึงสมัยของพระเมืองแก้ว กล่าวกันว่าคัมภีร์ใบลานที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดเท่าที่ปรากฏในปัจจุบัน คือ คัมภีร์ใบลานเรื่อง “ติงสนิบาตร” จารเมื่อ พ.ศ.2014 ในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช การสำรวจคัมภีร์ใบลานหรือ “การคัดธัมม์” เป็นการสำรวจและการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานที่เก็บไว้ตามวัดต่าง ๆ เพื่อให้ทราบจำนวนชื่อเรื่องตลอดจนสภาพ คัมภีร์ใบลานเพื่อซ่อมแซมและเก็บรักษาให้เหมาะสม เป็นการยืดอายุของคัมภีร์ใบลานได้อีกทางหนึ่ง การเก็บรักษาคัมภีร์ใบลานจึงเก็บรักษาไว้ในห้องที่มีการควบคุมอุณหภูมิระหว่าง 20-25 องศาเซลเซียส และมีค่าความชื้นที่ 50-65 เปอร์เซ็นต์ แต่ถ้าไม่สามารถติดตั้งเครื่องปรับอากาศและเครื่อง ควบคุมความชื้นได้ สามารถจัดเก็บคัมภีร์ใบลานไว้ในห้องที่มีอากาศถ่ายเทไหลเวียนได้ดีไม่อับชื้น ติดตั้งกรงลวดที่ประตูหน้าต่างเพื่อป้องกันแมลง อีกทั้งควรหลีกเลี่ยงแสงแดดให้มากที่สุด ตลอดจนการหมั่นดูแลรักษาความสะอาดไม่ให้มีฝุ่นละออง เพราะนอกจากจะทำให้เกิดความสกปรกแล้ว อาจมีไข่แมลงติดมาด้วยซึ่งจะเจริญเติบโตและกัดกินคัมภีร์ใบลาน นอกจากนี้การห่อคัมภีร์ใบลานไว้ในถุงผ้า สะอาด หรือห่อด้วยกระดาษสา และเก็บคัมภีร์ใบลานตามแนวนอนเพื่อป้องกันการบิดงอและแตกหักได้เป็นอย่างดี

การถ่ายทอดภูมิปัญญาจากคัมภีร์ไบเบิล คัมภีร์ไบเบิลเป็นเอกสารโบราณที่สำคัญ ซึ่งได้บันทึกหรือจารเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อบอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์สำคัญในอดีตของบ้านเมืองส่งต่อมาถึงคนรุ่นหลัง คัมภีร์ไบเบิลในจังหวัดน่าน มีการจารเป็นเรื่องราวต่างๆ เช่น เรื่องสมุนไพรรักษาโรคที่ใช้ในการรักษา แบบภูมิปัญญาพื้นบ้าน จึงสามารถนำมาถ่ายทอดและพัฒนาทางด้านการแพทย์แผนไทย ตลอดจนนำข้อมูลไบเบิลที่ผ่านการปริวรรตมาประกอบการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนา และเปิดหลักสูตร ประกาศนียบัตรแพทย์แผนไทย ในวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน ตลอดจนเรื่องกฎหมาย ตำราโหราศาสตร์ ตำราไสยศาสตร์ แบบเรียนภาษาไทยด้วย นอกจากนี้คัมภีร์ไบเบิลยังมีคุณค่าที่สำคัญที่ได้รวบรวม พระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย (พระชยนันท์มณี และคณะ, 2558) บุคคลผู้ต้องอธิษฐานถือว่าเป็นอัมงคลต้องทำนํ้ามนต์เพื่อล้างเสนียดจัญไรทั้งตัวบุคคลหรือบ้านเรือนเพื่อให้เกิดความสบายใจในการดำเนินชีวิต ส่วนความเชื่อในทางพระพุทธศาสนานั้นอาจขัดแย้งอยู่บ้าง เพราะหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อเรื่องกรรมคือการกระทำที่มีเจตนาเป็นที่ตั้งโดยเป็นการกระทำที่ออกมาจากกาย วาจาและใจทั้งที่เป็นกุศลและอกุศลย่อมมีผลต่อการกระทำของเราท่านทั้งหลายทั้งสิ้นเมื่อเราทำกรรมดีสิ่งที่เป็นอัมงคลย่อมไม่เกิดขึ้นแต่ถ้าเราทำกรรมชั่วสิ่งที่ไม่ดีย่อมเกิดขึ้นต่อบุคคลนั้นแน่นอนอยู่ที่กำลังแห่งกรรมจะให้ผลเร็วหรือช้าซึ่งสอดคล้องเสฐียร ทั้งทองมะดัน (2557) ได้ศึกษาคัมภีร์วินัยวินิจฉัยและอุตตรวินิจฉัย: การแปลและการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า คัมภีร์วินัยวินิจฉัยและอุตตรวินิจฉัย เป็นผลงานของพระพุทธทศตมหาเถระ ชาวทมิฬแห่งอินเดียตอนใต้ ท่านแต่งรวบรวมเนื้อหาจากคัมภีร์พระวินัยปิฎก แต่งเป็นร้อยกรองทั้งเล่ม โครงสร้างของคัมภีร์วินัยวินิจฉัยว่าด้วยเรื่องสิกขาบทของภิกษุและภิกษุณี มหาวรรคและจุลวรรค ส่วนคัมภีร์อุตตรวินิจฉัย ว่าด้วยเรื่องในคัมภีร์ปริวาร คัมภีร์ทั้งสองนี้แต่งเป็นร้อยกรองโดยใช้ ฉันทลักษณ์บาลีประเภทต่าง ๆ เช่น มัตตาสมกถันท์ วิชขุมมาลาฉันท์ อินทรวีเชียรฉันท์ เป็นต้น องค์ความรู้การวินิจฉัยพระวินัยในคัมภีร์วินัยวินิจฉัยและอุตตรวินิจฉัย เป็นการวินิจฉัยสิกขาบทที่ประกอบด้วยสถานที่ บุคคล วัตถุ อาบัติ อนาบัติ เป็นต้น องค์ความรู้การวินิจฉัยพระวินัยในส่วนสิกขาบท เป็นรูปแบบสำคัญในการศึกษาวิเคราะห์พระวินัย ในส่วนที่เป็นสิกขาบทของภิกษุและภิกษุณี รูปแบบการวินิจฉัยเหล่านี้ มีความสอดคล้องกับการวินิจฉัยพระวินัยในคัมภีร์ระดับต้น ตั้งแต่พระวินัยปิฎกจนถึงคัมภีร์อรรถกถา

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

คัมภีร์โบราณธรรมสารวัดเขาแก้วต้องมีการส่งเสริมเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ในเรื่องของภาษาศิลปะวัฒนธรรมภูมิปัญญาของชนชาติ”ไทยโบราณ ซึ่งทางวัดเขาแก้วควรพิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. คณะสงฆ์และภาครัฐควรมีการจัดอบรมอักษรโบราณเพื่อสร้างบุคลากรในการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณคัมภีร์โบราณธรรมสารวัดเขาแก้วให้เพิ่มมากขึ้นเพราะผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในด้านนี้มาก
2. คณะสงฆ์และภาครัฐควรจัดโครงการในวันและเวลาราชการ เนื่องจากหน่วยงานส่วนมากที่ทำงานในด้านการอนุรักษ์เอกสารโบราณคัมภีร์โบราณธรรมสารวัดเขาแก้วเป็นหน่วยงานในราชการ
3. ถ้ามีพระสงฆ์เข้าร่วม คณะสงฆ์และภาครัฐควรงดเว้นการจัดกิจกรรมอนุรักษ์คัมภีร์โบราณธรรมสารวัดเขาแก้วในวันพระและช่วงเข้าพรรษา เนื่องจากพระสงฆ์ต้องทำกิจของสงฆ์
4. คณะสงฆ์และภาครัฐควรมีการจัดโครงการสัมมนาเพื่อสร้างเครือข่ายด้านการอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณธรรมสารวัดเขาแก้วอย่างต่อเนื่อง หรือ 1-2 ครั้งต่อปี เพื่อติดตามผลและประเมินผลหาแนวทางร่วมกัน

5. คณะสงฆ์และภาครัฐควรมีการจัดโครงการสัมมนาฯ ในระดับประเทศ ระดับชาติ และระดับโลกต่อไป เพื่อตระหนักและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์เอกสารโบราณ

เอกสารอ้างอิง

- ธานี สุวรรณประทีป และพระราชรัตนมูณี (บุญเทียม ญาณินโท). (2560). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์: คัมภีร์พุทธทานุประวัติ*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส.
- ไบลาน. (2562). *จารพระศาสน์สืบสายคัมภีร์*. เข้าถึงได้จาก <http://www.dmc.tv/pageprint.php?p=>
- พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวณโณ และคณะ. (2558). *การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์พุทธวังสะใน คัมภีร์ ไบลานฉบับวัดสูงเม่น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : วิทยาเขตแพร่.
- พระชยานันทมูณี. (2558). *การสืบค้นการจัดระบบอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและถ่ายทอด ภูมิปัญญาล้านนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดน่าน*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน.
- วัดเขาแก้ว. (2550). *บัญชีคัมภีร์ไบลานโบราณ*. (อัดสำเนา)
- วิโรจน์ คุ้มครอง. (2550). *คัมภีร์สุดตลิ่งคหะ: การปริวรรต การแปล และการวิเคราะห์*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส.
- สมัย วรรณอุดร. (2562). *ประวัติไบลาน*. เข้าถึงได้จาก <http://www.bl.msu.ac.th/bailan/p11.html>
- เสฐียร ทังทองมะดัน. (2557). *คัมภีร์วินัยวินิจฉัยและอุตตรวินิจฉัย: การแปลและการศึกษาวิเคราะห์*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : วิทยาเขต นครราชสีมา.

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

Guidelines for Developing Digital Competencies for the Management of
Health Promoting Hospital under Ministry of Public Health

พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ¹ ณัฐชา สมมาศเดชสกุล² และนริดา พรรณksonโกษา³

Phongsak Phakamach, Natchaya Sommartdejsakul and Narida Ponnaksonkosa

Received: February 10, 2025

Revised: April 08, 2025

Accepted: June 11, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะ 2) องค์ประกอบ และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan และได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,504 กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 15 คน จากการเลือกผู้บริหารแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนดและแบบกึ่งอนันต์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ การตรวจสอบด้วยวิธีทวิภาคีสามเส้าด้านข้อมูล และการยืนยันร่างแนวทางโดยวิธีการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและพรรณนาความ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าร้อยละ

¹ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์; Rajamangala University of Technology Rattakosin

² สถาบันนวัตกรรมทางการศึกษา; Educational Innovation Institute

³ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี; Bangkokthonburi University

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และองค์ประกอบเชิงตัวเลข ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรู้ดิจิทัล 2) ด้านการใช้ดิจิทัล 3) ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล และ 4) ด้านการปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล 2) องค์ประกอบของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขมี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ด้านพุทธิพิสัย 2) ด้านทักษะพิสัย และ 3) ด้านจิตพิสัย 7 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) พื้นฐานคอมพิวเตอร์และดิจิทัล 2) การเข้าถึงดิจิทัล 3) การใช้ดิจิทัล 4) การผลิตและการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล 5) การสื่อสารดิจิทัล 6) การจัดการสื่อดิจิทัล และ 7) การประเมินค่าดิจิทัล และ 3) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขมี 3 องค์ประกอบหลัก และ 7 องค์ประกอบย่อย วิธีการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสามารถทำได้ 5 วิธี ได้แก่ 1) การเรียนรู้และพัฒนาด้วยตนเอง 2) การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ 3) การใช้กรณีศึกษา 4) การเรียนรู้ผ่านเอไอ และ 5) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

คำสำคัญ: สมรรถนะเชิงดิจิทัล, การจัดการ, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล, กระทรวงสาธารณสุข

Abstract

This research aims to 1) investigate the characteristics, 2) identify the components, and 3) propose guidelines for developing digital competencies for managing Sub-district Health Promoting Hospitals under the Ministry of Public Health. The study employed a mixed-method research approach. Quantitative samples included administrators and personnel from Sub-district Health Promoting Hospitals, totaling 1,504 participants, determined through Krejci and Morgan's table. Qualitative samples comprised 15 hospital administrators selected purposefully based on predetermined qualifications and snowball sampling techniques. Research instruments consisted of interviews and a 5-level rating scale questionnaire. Quantitative data analysis was conducted using exploratory factor analysis, triangulation methods for data validation, and expert panel discussions involving 10

specialists for guideline confirmation. Qualitative data analysis utilized content analysis and descriptive techniques. Statistical methods for quantitative data included percentage, mean, standard deviation, and exploratory factor analysis. Findings indicated: 1) Digital competencies for managing Sub-district Health Promoting Hospitals include four areas: digital literacy, digital utilization, problem-solving with digital tools, and adaptability to digital transformation. 2) Digital competency components for management comprised three main aspects: cognitive, skills, and affective domains, with seven sub-components: computer and digital basics, digital access, digital utilization, digital media creation, digital communication, digital media management, and digital evaluation. 3) Guidelines for digital competency development involved three main components and seven sub-components, achievable through five methods: self-directed learning, online learning, case study analysis, learning via AI, and practical training workshops.

Keywords: Digital Competency, Management, Health Promoting Hospitals, Ministry of Public Health

บทนำ

ยุคแห่งการพลิกโฉมทางระบบสาธารณสุข (Public Health Disruption) ของประเทศไทยและทั่วโลกได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงและต่อเนื่องต่อองค์กรสาธารณสุขทั้งทางด้านการบริหารจัดการ การดำเนินงาน และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายการจัดการทั้งในระดับชาติและนานาชาติอย่างก้าวกระโดด (สุชาติ อนันตะ, 2563; Glenn, J., Chaumont, C. & Villalobos Dintrans, P., 2021) แต่ในสถานการณ์จริงพบว่าการจัดการยังคงจะมีปัญหาอุปสรรคมากมายในการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย ซึ่งส่งผลให้ประสิทธิภาพของการดูแลสุขภาพของประชาชนคนไทยยังอยู่ในระดับต่ำกว่ามาตรฐาน (กัญญาวิณ์ โมกขาว และคณะ, 2560) ผู้บริหารระดับสูงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทิศทางการคิดและรูปแบบการจัดการแบบใหม่ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง (Phakamach, P., Wachirawongpaisarn, S., Phomdee, R., Sinlapee, A. & Panjarattanakorn, D., 2021; Reddy, P., Sharma, B., Chaudhary, K., Lolohea, B. & Tamath, R., 2022) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคแห่งการเรียนรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) ที่ต้องมีการวางแผนกล

ยุทธเชิงดิจิทัลอย่างสมบูรณ์ที่ครอบคลุมกิจการทั้งหมดขององค์กร ทำให้มีการนำวิธีการทางกลยุทธ์ไปปฏิบัติ เช่น การจัดโครงสร้างองค์กรเชิงดิจิทัล การสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศดิจิทัลในองค์กร การประยุกต์ใช้ระบบไอซีทีเพื่อการสาธารณสุข การสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการ การจัดการระบบสาธารณสุขออนไลน์ ตลอดจนการควบคุมและการประเมินผลกลยุทธ์เข้ามาบูรณาการให้เป็นรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผู้บริหารระดับสูงต้องทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ในทุกชั้นตอน (Trinchero, E., Farr-Wharton, B. & Brunetto, Y., 2019; Hooi, L.W. & Chan, A.J., 2023)

กระทรวงสาธารณสุขได้มองเห็นความสำคัญของระบบไอซีทีโดยสนับสนุนให้มีการนำไอซีทีมาพัฒนาและประยุกต์ใช้เพื่อให้กระบวนการจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 ซึ่งมีเป้าหมายในภาพรวมในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้วยการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลสร้างโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียมด้วยข้อมูลข่าวสารและบริการต่าง ๆ ผ่านสื่อดิจิทัลเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนเตรียมความพร้อมให้บุคลากรทุกกลุ่มมีความรู้และทักษะหรือสมรรถนะเชิงดิจิทัล (Digital Competency) ที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพในยุคดิจิทัล รวมถึงการปฏิรูปกระบวนการทำงานและการให้บริการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดความโปร่งใส คล่องตัว มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Hooi, L.W. & Chan, A.J., 2023) ดังนั้นกระทรวงจึงได้กำหนดนโยบายและมาตรฐานการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานบริการสาธารณสุขดำเนินการตามนโยบายส่งเสริมการพัฒนาระบบไอซีทีเพื่อการจัดการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลโดยจัดให้ผู้บริหารและบุคลากร ในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการบริหารสาธารณสุข ดังนั้นองค์กรสาธารณสุขจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารจัดการระบบไอซีทีเพื่อการพัฒนาวัตกรรมการจัดการให้เป็นระบบมาตรฐานเพื่อนำไปใช้สำหรับบริการสาธารณสุขให้ดียิ่งขึ้นต่อไป (โครงการสุขภาพคนไทย, 2564)

การจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในยุคแห่งการปฏิรูประบบสาธารณสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริการประชาชนที่เชื่อมโยงกับสถานบริการถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการ (Schiuma, G., Schettini, E., Santarsiero, F. & Carlucci, D., 2022) โดยองค์กรสาธารณสุขจะประสบความสำเร็จและอยู่รอดส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ การค้นพบสิ่งใหม่และสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการ การพัฒนารูปแบบการบริหารใหม่

ๆ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลให้เกิดขึ้นกับคนในองค์กรนั้นก็ คือ บุคลากรต้องมีความคิดริเริ่ม สามารถสรรค์สร้างรูปแบบการทำงานเชิงดิจิทัลใหม่ ๆ อยู่เสมอ ซึ่ง จากสภาพปัจจุบัน พบว่า การสร้างความตระหนักและเห็นความสำคัญของการจัดการเทคโนโลยี ดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพเป็นประเด็นสำคัญในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล (Lee, J.J. & Meng, J., 2021) อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาการสาธารณสุขอย่างเป็นระบบย่อมต้องมีรูปแบบ การบริหารจัดการ การวางแผน การกำกับติดตาม และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีการใช้งานอย่าง เหมาะสมเป็นประเด็นสำคัญ หากมีการบริหารจัดการระบบไอซีทีที่เป็นระบบมาช่วยในการจัดเก็บ ข้อมูลขนาดใหญ่ การสร้างและบริการข้อมูลดิจิทัลเพื่อการศึกษาให้ครบวงจรที่สามารถเรียกใช้งาน ได้ง่าย คล่องตัว สะดวก และรวดเร็วก็จะทำให้การจัดการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Phakamach, P., Senarith, P. & Wachirawongpaisarn, S., 2022) ดังนั้นการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของ บุคลากรของ รพ.สต. ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องดำเนินการโดยต้องมึ การกำหนดแผนงานทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวรวมถึงการประเมินสมรรถนะเชิงดิจิทัล สำหรับการปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นระยะ ๆ ตามบริบทที่กำหนดเพื่อให้บุคลากรของแต่ละ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีสมรรถนะที่เหมาะสมสำหรับการให้บริการสาธารณสุขอย่างมี คุณภาพต่อไป

จากความท้าทายด้านการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัลในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ภายใต้กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการให้บริการระบบสุขภาพปฐมภูมิแก่ ประชาชน คณะผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากรเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการจัดการและการให้บริการสุขภาพต่อประชาชนคนไทย จึงมีแนวคิดในการศึกษา ค้นหาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลที่เหมาะสม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ วิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะเชิงดิจิทัล และประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแนวทางที่สามารถใช้เป็นกลไกในการพัฒนา บุคลากรให้มีสมรรถนะเชิงดิจิทัลที่ตอบโจทย์การจัดการองค์กรสุขภาพในยุคดิจิทัลได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแบบลู่เข้า-คู่ขนาน (Convergent Parallel Approach) โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรศึกษา (Populations) ทั้งหมดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารโรงพยาบาล และ 2) หัวหน้ากลุ่มงานและผู้ปฏิบัติงานด้านบริการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) สังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่กระจายอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศไทยทั้งสิ้น จำนวน 9,780 แห่ง รวมประชากรศึกษาทั้งสิ้น 48,900 คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ประกอบด้วย 1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหาร รพ.สต. จำนวน 15 คน จากการเลือกผู้บริหารแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนดและแบบก้อนหิมะ (Snowball) ได้แก่ (1) ผู้บริหารโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่มีประสบการณ์ในการบริหาร อย่างน้อย 3 ปี และ (2) ผู้บริหารโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ประสบความสำเร็จและมีรางวัลคุณภาพเชิงประจักษ์ในการพัฒนาองค์กรสาธารณสุข 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 370 แห่ง จำนวน 1,504 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ส่วนกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมจัดการองค์กรเชิงดิจิทัล จำนวน 10 คน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยมีแผนงานและขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขประกอบด้วย 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary) เกี่ยวกับสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการ วิเคราะห์และสรุปประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะรวมถึงองค์ประกอบของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลใน

สังกัดกระทรวงสาธารณสุขและ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) ผู้บริหารโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 15 คน ที่มีผลงานเชิงประจักษ์หรือมีประกาศเกียรติคุณเฉพาะทางและประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยการนำผลจากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาสร้างแบบสอบถามซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) เพื่อค้นหาองค์ประกอบสำคัญโดยดำเนินการดังนี้ 1) วิเคราะห์และสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการ PCA ร่วมกับการหมุนแกนแบบมุมแหลม (Oblique Rotation) ด้วยวิธีโปรแมกซ์ (Promax) กำหนดเกณฑ์การพิจารณาองค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) ตั้งแต่ 1.0 ขึ้นไป และตัวแปรแต่ละตัวต้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป 2) การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์โดยใช้สูตร Pearson's Product Moment Correlation Coefficient พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าระหว่าง .08 - .93 ตัวแปรส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางและมีทิศทางเป็นบวก แสดงว่าตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันสามารถนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจต่อไปได้ จากนั้นทำการทดสอบค่าสถิติ Bartlett's Test of Sphericity ของตัวแปรสังเกตทุกตัวพบว่า มีค่าเท่ากับ 298471.36 มีค่า df เท่ากับ 3766 และค่า p-value มีค่าน้อยกว่า .001 แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ไม่ใช่เมทริกซ์เอกลักษณ์ และมีค่าดัชนี Kaiser-Meyerolkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) เท่ากับ .944 ซึ่งมีค่ามากกว่า .50 แสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีมากพอที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบได้

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบองค์ประกอบของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งใช้วิธีทริยาวิจัสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation Methodology) โดยการนำข้อมูลเชิงประจักษ์ในขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาตรวจสอบข้อมูลว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกัน และมีความสอดคล้องกันอย่างไร เพื่อหาข้อสรุปคุณลักษณะและองค์ประกอบโดยใช้วิธีการบอกองค์ประกอบ (Composition) และพรรณนาความ (Narrative)

ขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขโดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ

(Connoisseurship) ด้านการบริหารงานสาธารณสุขสมัยใหม่ จำนวน 9 คน จากการเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจงโดยอาศัยความสะดวก (Convenience Sampling) โดยการนำข้อมูลในขั้นตอนที่ 3 มากำหนดเป็นแนวทางเพื่อหาข้อสรุปแนวทางที่เหมาะสมของการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขโดยการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content Analysis) และจำแนกข้อมูล (Data Classification) ตามประเด็นการวิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร รพ.สต. จำนวน 12 คน และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ผ่านระบบออนไลน์ ส่วนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยการสร้างลิงค์ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต จำนวน 1,504 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามและลิงค์ข้อมูลคืนมา จำนวน 1,504 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2567

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีการของ Likert โดยมีเนื้อหา 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรู้ดิจิทัล 2) ด้านการใช้ดิจิทัล 3) ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล และ 4) ด้านการปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล รวมทั้งสิ้น 21 รายการ กำหนดเกณฑ์ในการใช้วัดคะแนนดังนี้ “มากที่สุด” ให้ค่าน้ำหนักคะแนนเป็น 5 “มาก” ให้ค่าน้ำหนักคะแนนเป็น 4 “ปานกลาง” ให้ค่าน้ำหนักคะแนนเป็น 3 “น้อย” ให้ค่าน้ำหนักคะแนนเป็น 2 และ “น้อยที่สุด” ให้ค่าน้ำหนักคะแนนเป็น 1 ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview Guide)

การหาคุณภาพของเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามโดยการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหาโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือการวิจัย จำนวน 3 คน พิจารณาเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .5 ขึ้นไป ได้ค่า IOC เท่ากับ .897 แล้วนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นนำมาทดสอบหาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร Cronbach's Alpha Coefficient และหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยหาค่า Item Total Correlation ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .934

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อกำหนดหัวข้อ/กลุ่มหัวข้อและแนวคิดสำคัญอันเป็นแก่นสารของการวิจัยโดยใช้วิธีการบอกร่องประกอบและพรรณนาความ ส่วน

เชิงปริมาณใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์โดยการแจกแจงค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยเครื่องมือที่ใช้ศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าตัวเลขที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ได้แก่ ระดับ 5 หมายถึง มากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง มาก ระดับ 3 หมายถึง ปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง น้อย และระดับ 1 หมายถึง น้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายดังนี้ ค่าเฉลี่ยคะแนน 4.50 - 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติจริงในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยคะแนน 3.50 - 4.49 หมายถึง มีการปฏิบัติจริงในระดับมาก ค่าเฉลี่ยคะแนน 2.50 - 3.49 หมายถึง มีการปฏิบัติจริงในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.50 - 2.49 หมายถึง มีการปฏิบัติจริงในระดับน้อย และ ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.00 - 1.49 หมายถึง มีการปฏิบัติจริงในระดับน้อยที่สุด จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องอีกครั้งเพื่อนำไปสู่การสรุปและอภิปรายผลในขั้นตอนสุดท้าย

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนที่กำหนดสามารถแสดงผลการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. คุณลักษณะของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

1.1 การรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) ความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดการ และแบ่งปันข้อมูลหรือเนื้อหาดิจิทัลอย่างเหมาะสม มีจริยธรรม ความปลอดภัย ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น และปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1.2 การใช้ดิจิทัล (Digital Skill/ICT Skill) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว หลากหลาย และมีประสิทธิภาพ ทั้งในการทำงาน การเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตประจำวัน

1.3 การแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล (Problem Solving with Digital Tools) ความสามารถในการเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมเพื่อแก้ปัญหอย่างสร้างสรรค์และเชื่อมโยงกัน พร้อมพัฒนานวัตกรรมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

1.4 การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล (Adaptive Digital Transform) ความสามารถในการปรับตัวอย่างยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี เรียนรู้และพัฒนาตนเองสู่สังคมดิจิทัลอย่างสมบูรณ์

2. องค์ประกอบของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจจากข้อมูลเชิงประจักษ์ ปรากฏผลดังตารางที่ 1-3 ตามลำดับ โดยพบว่า องค์ประกอบหลักของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านพุทธิพิสัย 2) ด้านทักษะพิสัย และ 3) ด้านจิตพิสัย ส่วนองค์ประกอบย่อยมี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) พื้นฐานคอมพิวเตอร์และดิจิทัล (2) การเข้าถึงดิจิทัล (3) การใช้ดิจิทัล (4) การผลิตและการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล (5) การสื่อสารดิจิทัล (6) การจัดการสื่อดิจิทัล และ (7) การประเมินค่าดิจิทัล ซึ่งมีตัวบ่งชี้รวมทั้งสิ้น 195 รายการ โดยองค์ประกอบทั้งหมดสามารถอธิบายถึงสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขได้ร้อยละ 83.664 ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนองค์ประกอบด้านพุทธิพิสัยของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

องค์ประกอบหลัก	ชื่อองค์ประกอบย่อย	จำนวนรายการจากแบบสอบถาม	ค่าไอเกน	ค่าร้อยละของความแปรปรวน
ด้านพุทธิพิสัย	ความรู้เกี่ยวกับพื้นฐานคอมพิวเตอร์และดิจิทัล	8	8.296	6.074
	ความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงดิจิทัล	10	15.007	16.165
	ความรู้เกี่ยวกับการใช้ดิจิทัล	10	15.007	16.165
	ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล	9	10.457	8.133
	ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารดิจิทัล	8	8.296	6.074
	ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสื่อดิจิทัล	11	19.128	22.008
	ความรู้เกี่ยวกับการประเมินค่าดิจิทัล	9	10.457	8.133
รวม				82.752

จากตารางที่ 1 ประกอบด้วยรายการและรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ความรู้เกี่ยวกับพื้นฐานคอมพิวเตอร์และดิจิทัล หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับพื้นฐานคอมพิวเตอร์และดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 8 รายการ ได้แก่ 1.1) แนวความคิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และระบบไอซีทีเพื่อการศึกษา 1.2) หลักการทำงาน บทบาท และประโยชน์ของคอมพิวเตอร์และดิจิทัล 1.3) การประกอบ ติดตั้ง และซ่อมบำรุงคอมพิวเตอร์ 1.4) การติดตั้งอุปกรณ์ต่อพ่วงพร้อมไดร์เวอร์ 1.5) การติดตั้งโปรแกรมระบบปฏิบัติการพื้นฐาน (OS) 1.6) การ

ติดตั้งโปรแกรมประยุกต์ 1.7) การประยุกต์ใช้ระบบไอซีทีและวิธีการแก้ไขปัญหา และ 1.8) การประยุกต์ใช้งานแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการศึกษา

2) ความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงดิจิทัล หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 10 รายการ ได้แก่ 2.1) การเข้าถึงดิจิทัลที่เหมาะสมและคล่องตัว 2.2) การประเมินดิจิทัลที่ค้นมาได้ 2.3) การใช้ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพทุกรูปแบบ 2.4) การใช้ดิจิทัลในรูปแบบที่หลากหลาย 2.5) วิธีการค้นคืนดิจิทัลที่เหมาะสม 2.6) การประเมินผลดิจิทัล 2.7) การใช้ดิจิทัลที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ 2.8) การใช้งานอินเทอร์เน็ตในการเข้าถึง 2.9) การใช้งานโปรแกรม Web Browser, Search Engine, แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการศึกษา และแอปพลิเคชันต่าง ๆ และ 2.10) แหล่งในการสืบค้นดิจิทัลมาตรฐาน

3) ความรู้เกี่ยวกับการใช้ดิจิทัล หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษา องค์ประกอบด้านนี้มี 10 รายการ ได้แก่ 3.1) คุณภาพของดิจิทัลจากแหล่งที่ทำการสืบค้น 3.2) การใช้ดิจิทัลอย่างมีประโยชน์ 3.3) การใช้ดิจิทัลอย่างมีจริยธรรม 3.4) การเลือกใช้ดิจิทัลอย่างเหมาะสม 3.5) การวิเคราะห์การใช้ดิจิทัลได้ 3.6) การสังเคราะห์ดิจิทัลที่สืบค้นได้อย่างเหมาะสม 3.7) การประเมินผลดิจิทัลที่สืบค้นได้ 3.8) การใช้ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ 3.9) การใช้ดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ และ 3.10) การใช้ดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ

4) ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนการสอน องค์ประกอบด้านนี้มี 9 รายการ ได้แก่ 4.1) การใช้งานโปรแกรมประมวลผลคำ 4.2) การใช้งานโปรแกรมตารางคำนวณ 4.3) กระบวนการผลิตและสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล 4.4) การวิเคราะห์และออกแบบสื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ 4.5) การสังเคราะห์สื่อดิจิทัล 4.6) การประเมินผลสื่อดิจิทัล 4.7) การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสมัยใหม่ 4.8) การผลิตและสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ และ 4.9) การผลิตและสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

5) ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารดิจิทัล หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารดิจิทัลเพื่อพัฒนาการศึกษา องค์ประกอบด้านนี้มี 8 รายการ ได้แก่ 5.1) การใช้งานโปรแกรมนำเสนอผลงาน 5.2) การสื่อสารดิจิทัลเพื่อการดำรงชีวิตและการทำงาน 5.3) การเลือกใช้เทคนิคการสื่อสารผ่านช่องทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 5.4) การสื่อสารดิจิทัลที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพการทำงาน 5.5) การสื่อสารดิจิทัลในด้านประโยชน์ 5.6) การสื่อสารดิจิทัลและแนวโน้มการใช้งานที่เหมาะสม 5.7) การ

พัฒนารูปแบบการสื่อสารดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพ และ 5.8) การประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการสื่อสารการศึกษา

6) ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสื่อดิจิทัล หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการสื่อดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 11 รายการ ได้แก่ 6.1) การจัดการสื่อดิจิทัล 6.2) การเลือกเทคนิคการสื่อสารในการบริหารจัดการ 6.3) การจัดการด้านการเก็บรวบรวม 6.4) การจัดการด้านการตรวจสอบข้อมูล 6.5) การจัดการด้านการประมวลผลข้อมูล 6.6) การจัดการด้านการดูแลรักษาข้อมูล 6.7) การจัดการนำเข้าข้อมูลตามต้องการ 6.8) การจัดการด้านการรวบรวมเป็นแฟ้มข้อมูล 6.9) การจัดการด้านการแยกประเภทของข้อมูลที่ต้องการ 6.10) การจัดการสื่อดิจิทัลเกี่ยวกับการทำรายงาน และ 6.11) การป้องกันและตั้งค่าความปลอดภัยของข้อมูล

7) ความรู้เกี่ยวกับการประเมินค่าดิจิทัล หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับการประเมินค่าดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 9 รายการ ได้แก่ 7.1) การประเมินคุณค่า/คุณภาพของดิจิทัล 7.2) การวัดและประเมินผลดิจิทัล 7.3) การวิเคราะห์เชิงดิจิทัล 7.4) การสังเคราะห์เชิงดิจิทัล 7.5) กระบวนการประเมินค่าดิจิทัล 7.6) รูปแบบการประเมินค่าดิจิทัลที่เหมาะสม 7.7) การประเมินและตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา 7.8) การประเมินค่าดิจิทัลในด้านความน่าเชื่อถือ และ 7.9) การประเมินค่าดิจิทัลในด้านความทันสมัย

ตารางที่ 2 จำนวนองค์ประกอบด้านทักษะพิสัยของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

องค์ประกอบหลัก	ชื่อองค์ประกอบย่อย	จำนวนรายการจากแบบสอบถาม	ค่าไอเกน	ค่าร้อยละของความแปรปรวน
ด้านทักษะพิสัย	ทักษะเกี่ยวกับพื้นฐานคอมพิวเตอร์และดิจิทัล	8	8.296	6.074
	ทักษะเกี่ยวกับการเข้าถึงดิจิทัล	10	15.007	16.165
	ทักษะเกี่ยวกับการใช้ดิจิทัล	10	15.007	16.165
	ทักษะเกี่ยวกับการผลิตและการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล	9	10.457	8.133
	ทักษะเกี่ยวกับการสื่อสารดิจิทัล	8	8.296	6.074
	ทักษะเกี่ยวกับการจัดการสื่อดิจิทัล	11	19.128	22.008
	ทักษะเกี่ยวกับการประเมินค่าดิจิทัล	9	10.457	8.133
รวม				82.752

จากตารางที่ 2 ประกอบด้วยรายการและรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ทักษะเกี่ยวกับพื้นฐานคอมพิวเตอร์และดิจิทัล หมายถึง การมีทักษะเกี่ยวกับพื้นฐานคอมพิวเตอร์และดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 8 รายการ ได้แก่ 1.1) ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการซ่อมบำรุงคอมพิวเตอร์ 1.2) ประกอบ ติดตั้ง และซ่อมบำรุงคอมพิวเตอร์ 1.3) ติดตั้งอุปกรณ์ต่อพ่วงหรืออุปกรณ์รอบข้างพร้อมไดร์เวอร์ 1.4) ติดตั้งโปรแกรมระบบปฏิบัติการพื้นฐาน (OS) 1.5) ติดตั้งโปรแกรมประยุกต์ 1.6) ติดตั้งโปรแกรมสื่อสารดิจิทัล และ 1.7) แก้ไขปัญหาด้วยกระบวนการทางไอซีที

2) ทักษะเกี่ยวกับการเข้าถึงดิจิทัล หมายถึง การมีทักษะเกี่ยวกับการเข้าถึงดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 10 รายการ ได้แก่ 2.1) เข้าถึงดิจิทัลที่เหมาะสม 2.2) ประเมินดิจิทัลที่ค้นมาได้ 2.3) ใช้ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพทุกรูปแบบ 2.4) ใช้ดิจิทัลในรูปแบบที่หลากหลายและคล่องตัว 2.5) วิธีการค้นคืนดิจิทัลที่เหมาะสม 2.6) ประเมินผลดิจิทัล 2.7) ใช้ดิจิทัลที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ 2.8) ใช้งานอินเทอร์เน็ตในการเข้าถึง 2.9) ใช้งาน Search Engine และโปรแกรม Web Browser และ 2.10) แหล่งในการสืบค้นดิจิทัลมาตรฐาน

3) ทักษะเกี่ยวกับการใช้ดิจิทัล หมายถึง การมีทักษะเกี่ยวกับการใช้ดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 10 รายการ ได้แก่ 3.1) ทราบคุณภาพของดิจิทัลจากแหล่งที่ทำการสืบค้น 3.2) ใช้ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ 3.3) ใช้ดิจิทัลอย่างมีจริยธรรม 3.4) เลือกใช้ดิจิทัลอย่างเหมาะสม 3.5) วิเคราะห์การใช้ดิจิทัลได้ 3.6) สังเคราะห์ดิจิทัลที่สืบค้นได้อย่างเหมาะสม 3.7) ประเมินผลดิจิทัลที่สืบค้นได้ 3.8) ใช้ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ 3.9) ใช้ดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ และ 3.10) ใช้ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

4) ทักษะเกี่ยวกับการผลิตและการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล หมายถึง การมีทักษะเกี่ยวกับการผลิตและการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 9 รายการ ได้แก่ 4.1) ใช้งานโปรแกรมประมวลผลคำ 4.2) ใช้งานโปรแกรมตารางคำนวณ 4.3) ผลิตและสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล 4.4) วิเคราะห์และออกแบบสื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ 4.5) สังเคราะห์สื่อดิจิทัล 4.6) ประเมินผลสื่อดิจิทัล 4.7) พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสมัยใหม่ 4.8) ผลิตและสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ และ 4.9) ผลิตและสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

5) ทักษะเกี่ยวกับการสื่อสารดิจิทัล หมายถึง การมีทักษะเกี่ยวกับการสื่อสารดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 8 รายการ ได้แก่ 5.1) ใช้งานโปรแกรมนำเสนอผลงาน 5.2) สื่อสารดิจิทัลเพื่อการดำรงชีวิตและการทำงาน 5.3) เลือกใช้เทคนิคการสื่อสารผ่านช่องทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 5.4) สื่อสารดิจิทัลที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพการทำงาน 5.5) สื่อสารดิจิทัลในด้านประโยชน์ 5.6)

สื่อสารดิจิทัลและแนวโน้มการใช้งานที่เหมาะสม 5.7) พัฒนารูปแบบการสื่อสารดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพ และ 5.8) สื่อสารดิจิทัลเพื่อพัฒนาการศึกษา

6) ทักษะเกี่ยวกับการจัดการสื่อดิจิทัล หมายถึง การมีทักษะเกี่ยวกับการจัดการสื่อดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 11 รายการ ได้แก่ 6.1) จัดการสื่อดิจิทัล 6.2) เลือกเทคนิคการสื่อสารในการบริหารจัดการ 6.3) จัดการด้านการเก็บรวบรวม 6.4) จัดการด้านการตรวจสอบข้อมูล 6.5) จัดการด้านการประมวลผลข้อมูล 6.6) จัดการด้านการดูแลรักษาข้อมูล 6.7) จัดการนำเข้าข้อมูลตามต้องการ 6.8) จัดการด้านการรวบรวมเป็นแฟ้มข้อมูล 6.9) จัดการด้านการแยกประเภทของข้อมูลที่ต้องการ 6.10) จัดการสื่อดิจิทัลเกี่ยวกับการทำรายงาน และ 6.11) ป้องกันและตั้งค่าความปลอดภัยของข้อมูล

7) ทักษะเกี่ยวกับการประเมินค่าดิจิทัล หมายถึง การมีทักษะเกี่ยวกับการประเมินค่าดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 9 รายการ ได้แก่ 7.1) ประเมินคุณค่า/คุณภาพของดิจิทัล 7.2) วัดและประเมินผลดิจิทัล 7.3) วิเคราะห์เชิงดิจิทัล 7.4) สังเคราะห์เชิงดิจิทัล 7.5) กระบวนการประเมินค่าดิจิทัล 7.6) รูปแบบการประเมินค่าดิจิทัลที่เหมาะสม 7.7) ประเมินและตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา 7.8) ประเมินค่าดิจิทัลในด้านความน่าเชื่อถือ และ 7.9) ประเมินค่าดิจิทัลในด้านความทันสมัย

ตารางที่ 3 จำนวนองค์ประกอบด้านจิตพิสัยของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

องค์ประกอบหลัก	ชื่อองค์ประกอบย่อย	จำนวนรายการจากแบบสอบถาม	ค่าไอเกน	ค่าร้อยละของความแปรปรวน
ด้านจิตพิสัย	การตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานคอมพิวเตอร์และดิจิทัล	8	8.296	6.074
	การตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการเข้าถึงดิจิทัล	10	15.007	16.165
	การตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการใช้ดิจิทัล	10	15.007	16.165
	การตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการผลิตและการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล	9	10.457	8.133
	การตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการสื่อสารดิจิทัล	8	8.296	6.074
	การตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสื่อดิจิทัล	11	19.128	22.008
	การตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการประเมินค่าดิจิทัล	9	10.457	8.133
รวม				82.752

จากตารางที่ 3 ประกอบด้วยรายการและรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานคอมพิวเตอร์และดิจิทัล หมายถึง การมีความตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานคอมพิวเตอร์และดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 8 รายการ ได้แก่ 1.1) การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการซ่อมบำรุงคอมพิวเตอร์ 1.2) การประกอบ ติดตั้ง และซ่อมบำรุงคอมพิวเตอร์ 1.3) การติดตั้งอุปกรณ์ต่อพ่วงหรืออุปกรณ์รอบข้างพร้อมไดร์เวอร์ 1.4) การติดตั้งโปรแกรมระบบปฏิบัติการพื้นฐาน (OS) 5) การติดตั้งโปรแกรมประยุกต์ 1.6) การแก้ไขปัญหาด้วยกระบวนการทางไอซีที 1.7) การประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการศึกษา และ 1.8) การใช้งานแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการศึกษา

2) การตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการเข้าถึงดิจิทัล หมายถึง การมีความตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการเข้าถึงดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 10 รายการ ได้แก่ 2.1) การเข้าถึงดิจิทัลที่เหมาะสม 2.2) การประเมินดิจิทัลที่ค้นมาได้ 2.3) การใช้ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพทุกรูปแบบ 2.4) การใช้ดิจิทัลในรูปแบบที่หลากหลาย 2.5) วิธีการค้นคืนดิจิทัลที่เหมาะสม 2.6) การประเมินผลดิจิทัล 2.7) การใช้ดิจิทัลที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ 2.8) การใช้งานอินเทอร์เน็ตในการเข้าถึง 2.9) การใช้งาน Search Engine และโปรแกรม Web Browser และ 2.10) แหล่งในการสืบค้นดิจิทัลมาตรฐาน

3) การตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการใช้ดิจิทัล หมายถึง การมีความตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการใช้ดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 10 รายการ ได้แก่ 3.1) การใช้สารสนเทศโดยพิจารณาคุณภาพจากแหล่งสืบค้น 3.2) การใช้สารสนเทศอย่างมีประโยชน์ 3.3) การใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ 3.4) การใช้สารสนเทศอย่างเหมาะสม 3.5) การวิเคราะห์การใช้สารสนเทศได้ 3.6) การสังเคราะห์สารสนเทศที่สืบค้นได้อย่างเหมาะสม 3.7) การประเมินผลสารสนเทศที่สืบค้นได้ 3.8) การใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ 3.9) การใช้สารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ และ 3.10) การใช้สารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณ

4) การตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการผลิตและการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล หมายถึง การมีความตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการผลิตและการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 9 รายการ ได้แก่ 4.1) การใช้งานโปรแกรมประมวลผลคำ 4.2) การใช้งานโปรแกรมตารางคำนวณ 4.3) กระบวนการผลิตและสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล 4.4) การวิเคราะห์และออกแบบสื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ 4.5) การสังเคราะห์สื่อดิจิทัล 4.6) การประเมินผลสื่อดิจิทัล 4.7) การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสมัยใหม่ 4.8) การผลิตและสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ และ 4.9) การผลิตและสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

5) การตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการสื่อสารดิจิทัล หมายถึง การมีความตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการสื่อสารดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 8 รายการ ได้แก่ 5.1) การใช้งานโปรแกรมนำเสนอผลงาน 5.2) การสื่อสารดิจิทัลเพื่อการดำรงชีวิตและการทำงาน 5.3) การเลือกใช้เทคนิคการสื่อสารผ่านช่องทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 5.4) การสื่อสารดิจิทัลที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพการทำงาน 5.5) การสื่อสารดิจิทัลในด้านประโยชน์ 5.6) การสื่อสารดิจิทัลและแนวโน้มการใช้งานที่เหมาะสม 5.7) การพัฒนารูปแบบการสื่อสารดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพ และ 5.8) การพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลเพื่อการศึกษา

6) การตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสื่อดิจิทัล หมายถึง การมีความตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสื่อดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 11 รายการ ได้แก่ 6.1) การจัดการสื่อดิจิทัล 6.2) การเลือกเทคนิคการสื่อสารในการบริหารจัดการ 6.3) การจัดการด้านการเก็บรวบรวม 6.4) การจัดการด้านการตรวจสอบข้อมูล 6.5) การจัดการด้านการประมวลผลข้อมูล 6.6) การจัดการด้านการดูแลรักษาข้อมูล 6.7) การจัดการนำเข้าข้อมูลตามต้องการ 6.8) การจัดการด้านการรวบรวมเป็นแฟ้มข้อมูล 6.9) การจัดการด้านการแยกประเภทของข้อมูลที่ต้องการ 6.10) การจัดการสื่อดิจิทัลเกี่ยวกับการทำรายงาน และ 6.11) การป้องกันและตั้งค่าความปลอดภัยของข้อมูล

7) การตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการประเมินค่าดิจิทัล หมายถึง การมีความตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการประเมินค่าดิจิทัล องค์ประกอบด้านนี้มี 9 รายการ ได้แก่ 7.1) การประเมินคุณค่า/คุณภาพของดิจิทัล 7.2) การวัดและประเมินผลดิจิทัล 7.3) การวิเคราะห์เชิงดิจิทัล 7.4) การสังเคราะห์เชิงดิจิทัล 7.5) กระบวนการประเมินค่าดิจิทัล 7.6) รูปแบบการประเมินค่าดิจิทัลที่เหมาะสม 7.7) การประเมินและตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา 7.8) การประเมินค่าดิจิทัลในด้านความน่าเชื่อถือ และ 7.9) การประเมินค่าดิจิทัลในด้านความทันสมัย

3. แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จากผลการตรวจสอบองค์ประกอบสามารถนำมากำหนดแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยใช้วิธีวิจัยสามเส้าด้านข้อมูลและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน ซึ่งแสดงถึงวิธีการพัฒนา กระบวนการพัฒนา และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลดังนี้

3.1 วิธีการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขสามารถทำได้ 5 วิธี ได้แก่ 1) การเรียนรู้และพัฒนาด้วย

ตนเอง 2) การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ 3) การใช้กรณีศึกษา 4) การเรียนรู้ผ่านเอไอ และ 5) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่วนกิจกรรมการพัฒนา ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดิจิทัล การศึกษาจากตัวแบบ และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เป็นต้น ในทางปฏิบัติควรมีการปรับใช้วิธีการพัฒนาที่เหมาะสมโดยจะขึ้นอยู่กับบริบทของ รพ.สต. แห่งนั้นเป็นหลัก

3.2 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่เหมาะสมโดยใช้กระบวนการ PIER ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning: P) หมายถึง การกำหนดโครงการหรือแผนงานการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลที่สอดคล้องกับภารกิจหลักของแต่ละ รพ.สต. โดยต้องกำหนดรูปแบบ เครื่องมือ วิธีการ และระยะเวลาสำหรับการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลที่สามารถนำไปปฏิบัติและประเมินผลการปฏิบัติได้ 2) การนำไปปฏิบัติ (Implement: I) หมายถึง การนำโครงการหรือแผนงานที่กำหนดมาใช้งานโดยอาจแบ่งรูปแบบการปฏิบัติแยกตามฟังก์ชันการทำงานหรือการกำหนดตามระดับการใช้งาน 3) การประเมินผล (Evaluation: E) หมายถึง การประเมินผลที่เกิดจากการดำเนินโครงการหรือแผนงานและวิธีการปฏิบัติ ซึ่งต้องมีตัวชี้วัดที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้เข้ารับการพัฒนามีสมรรถนะเชิงดิจิทัลตามระดับที่กำหนด 4) การสะท้อนผล (Reflection: R) โดยการสะท้อนผลการปฏิบัติ หมายถึง การวิเคราะห์ผลที่ได้จากการประเมินสมรรถนะเชิงดิจิทัลของผู้เข้าร่วมการพัฒนาเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการรวมถึงการวางแผนพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลในระยะถัดไป

ในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการปฏิบัติงานของบุคลากรโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพนั้น ควรกำหนดรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะโดยสร้างเป็นชุดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแยกตามฟังก์ชันการทำงาน เช่น บุคลากรสายวิชาการและบุคลากรสายสนับสนุน หรือกำหนดตามระดับการใช้งานโดยพิจารณาตามสมรรถนะที่กำหนด เช่น ระดับพื้นฐาน ระดับปฏิบัติการ และระดับชำนาญการ เป็นต้น โดยต้องมีตัวชี้วัดสำหรับการติดตามประเมินผลสมรรถนะเชิงดิจิทัลในภาพรวมเป็นระยะ ๆ หรือเป็นวงรอบเพื่อการปรับปรุงสมรรถนะเชิงดิจิทัลให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

3.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ 1) การมีหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัล 2) การสนับสนุนทรัพยากรการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลอย่างเหมาะสม 3) การกำหนดตัวชี้วัดสมรรถนะเชิงดิจิทัลที่สามารถประเมินสมรรถนะได้จริง 4) การกำกับติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ และ 5) การสร้างเครือข่ายการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัล

ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากรายงานผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นมีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลเพื่อชี้ให้เห็นประเด็นการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ความสอดคล้องกับผลงานวิจัยในอดีตและผลงานวิชาการที่ผ่านมาได้ดังนี้

1. คุณลักษณะของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy), 2) ด้านการใช้ดิจิทัล (Digital Skill/ICT Skill), 3) ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล (Problem Solving with Digital Tools) และ 4) ด้านการปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล (Adaptive Digital Transform) ซึ่งเป็นไปตามกรอบและนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2565 ในการพัฒนาบุคลากรสำหรับการจัดการสาธารณสุข (กระทรวงสาธารณสุข, 2565)

2. องค์ประกอบของสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

2.1 องค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ และการตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานคอมพิวเตอร์และดิจิทัล จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสมรรถนะเชิงดิจิทัล นั่นคือ ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ ทักษะ และตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานคอมพิวเตอร์และดิจิทัลสำหรับการนำไปใช้งานประจำวัน โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lee, J.J. & Meng, J. (2021); Isoda, M., Estrella, S., Zakaryan, D., Baldin, Y., Olfos, R. & Araya, R. (2021) ที่พบว่า การมีความรู้เกี่ยวกับพื้นฐานคอมพิวเตอร์และดิจิทัลสามารถทำให้ผู้ใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษาได้อย่างเต็มความสามารถและบรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

2.2 องค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ และตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการเข้าถึงดิจิทัล จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสมรรถนะเชิงดิจิทัล นั่นคือ ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ ทักษะ และการตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการเข้าถึงดิจิทัลสำหรับการเข้าถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bodiako, A.V., Ponomareva, S.V., Rogulenko, T.M., Melnik, M.V. & Gorlov, V.V. (2021); Lee, J.J. & Meng, J. (2021) ที่พบว่า การเข้าถึงดิจิทัลเป็นสมรรถนะสำคัญสำหรับการค้นหา บันทึก และจัดเก็บข้อมูลสำหรับการนำไปใช้ให้ตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ

2.3 องค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ และการตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการใช้ดิจิทัล จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสมรรถนะเชิงดิจิทัล นั่นคือ ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ ทักษะ และตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการใช้ดิจิทัล โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lee, J.J. & Meng, J. (2021); Reddy, P., Sharma, B., Chaudhary, K., Lolohea, B. & Tamath, R. (2022) ที่พบว่า ความสามารถและทักษะในการใช้ดิจิทัลเพื่อการศึกษาในองค์กรจะสามารถแสดงถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรเชิงประจักษ์

2.4 องค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ และการตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการผลิตและการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสมรรถนะเชิงดิจิทัล นั่นคือ ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ ทักษะ และตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการผลิตและการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลสำหรับการพัฒนาสื่อหรือนวัตกรรมที่มีคุณภาพ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Reddy, P., Sharma, B., Chaudhary, K., Lolohea, B. & Tamath, R. (2022); Parkatti, A., Saari, T., Tammelin, M. & Villi, M. (2022) ที่พบว่า การผลิตและสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลเป็นความสามารถในการทำงานสำหรับการพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ

2.5 องค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ และการตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการสื่อสารดิจิทัล จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสมรรถนะเชิงดิจิทัล นั่นคือ ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ ทักษะ และตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการสื่อสารดิจิทัลสำหรับการสื่อสารและการสร้างความร่วมมือร่วมใจ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bodiako, A.V., Ponomareva, S.V., Rogulenko, T.M., Melnik, M.V. & Gorlov, V.V. (2021); Parkatti, A., Saari, T., Tammelin, M. & Villi, M. (2022) ที่กล่าวว่า การสื่อสารในยุคดิจิทัลเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในปัจจุบันและอนาคต บุคลากรต้องสามารถสื่อสารเชิงดิจิทัลได้ทุกรูปแบบสำหรับการทำงานและการสนับสนุนการบริการสาธารณะ

2.6 องค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ และการตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสื่อดิจิทัล จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสมรรถนะเชิงดิจิทัล นั่นคือ ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ ทักษะ และตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสื่อดิจิทัลสำหรับการนำไปใช้ในการจัดการ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lee, J.J. & Meng, J. (2021); Agila-Palacios, M.V., Muñoz-Repiso, A.G.-V. & Ramírez-Montoya, M.S. (2022) ที่พบว่า การจัดการสื่อดิจิทัลเป็นการใช้กลยุทธ์อีกรูปแบบหนึ่งในการเป็นเครื่องมือสำหรับการทำงานและการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ ดังนั้นบุคลากรต้องมีความสามารถในการจัดการดิจิทัลที่เป็นระบบ

2.7 องค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ และการตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการประเมินค่าดิจิทัล จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสมรรถนะเชิงดิจิทัล นั่นคือ ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ ทักษะ และตระหนักรู้/เข้าใจเกี่ยวกับการประเมินค่าดิจิทัลสำหรับการรู้ถึงคุณประโยชน์และจรรยาบรรณดิจิทัล โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Parkatti, A., Saari, T., Tammelin, M. & Villi, M. (2022) ที่พบว่า บุคลากรมีความสามารถในการแยกแยะคุณประโยชน์ของสื่อดิจิทัลและความสามารถในการนำสื่อที่มีคุณภาพมาใช้งานสำหรับการพัฒนาองค์กรไปสู่ความยั่งยืน

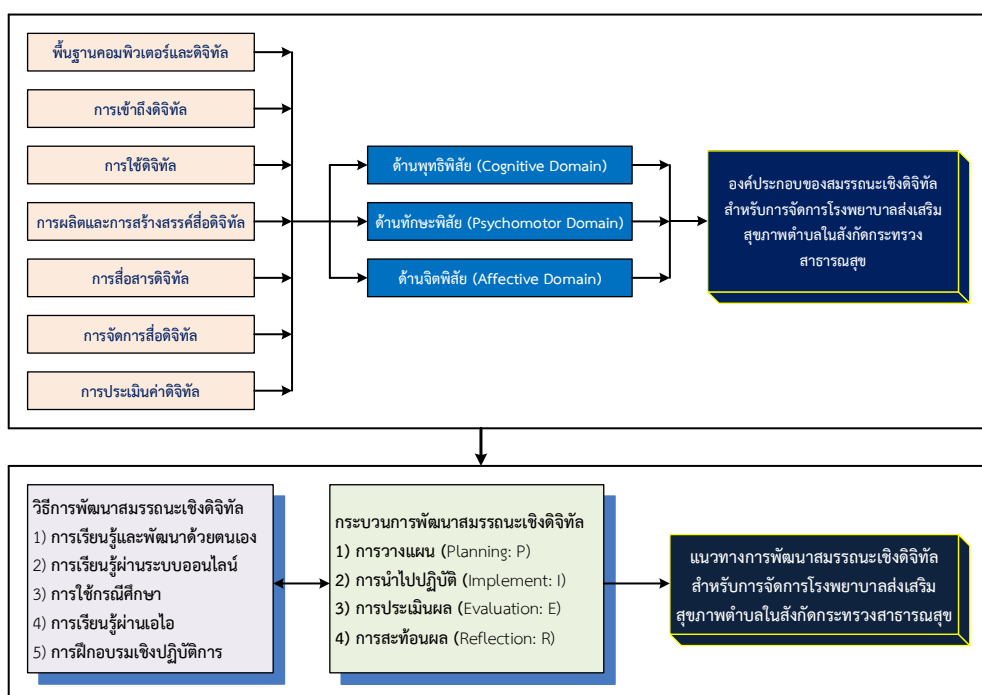
3. แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับบุคลากรทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และการตระหนักรู้/เข้าใจดิจิทัล โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Agila-Palacios, M.V., Muñoz-Repiso, A.G.-V. & Ramírez-Montoya, M.S. (2022); Reddy, P., Sharma, B., Chaudhary, K., Lolohea, B. & Tamath, R. (2022) ที่พบว่า การพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับบุคลากรในองค์กรยุคเศรษฐกิจดิจิทัลเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตและการนำไปใช้ในการทำงาน การเรียนรู้เชิงดิจิทัลจะช่วยให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ทุกสถานการณ์ ซึ่งทำให้องค์กรสามารถดำรงอยู่และเติบโตอย่างยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลแบบพลิกโฉม

ท้ายที่สุดสามารถสรุปโดยภาพรวมได้ว่า จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข” ตามรูปแบบกระบวนการวิจัยที่นำเสนอมาทำให้ได้คุณลักษณะ องค์ประกอบ และแนวทางสำหรับการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลที่น่าเชื่อถือ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาบุคลากรและการสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมบริการยุคดิจิทัล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการวางแผนการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับการจัดการต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยเพื่อนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข แสดงดังภาพที่ 2 ประกอบด้วย 1) วิธีการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสามารถทำได้ 5 วิธี ได้แก่ (1) การเรียนรู้และพัฒนาด้วยตนเอง (2) การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ (3) การใช้กรณีศึกษา (4) การเรียนรู้ผ่านเอไอ และ (5) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่วนกิจกรรมการพัฒนา

ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลสมัยใหม่ การศึกษาจากตัวแบบ และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เป็นต้น 2) การพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่เหมาะสมโดยใช้กระบวนการ PIER ได้แก่ (1) การวางแผน (P), (2) การนำไปปฏิบัติ (I), (3) การประเมินผล (E) และ (4) การสะท้อนผล (R) เป็นต้น โดยการกำหนดเป็นนโยบายและแผนงานประจำปีสำหรับการพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน และชี้วัดสมรรถนะได้เพื่อให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทุกแห่งสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากรในลำดับถัดไป

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลสำหรับการจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำองค์ประกอบของสมรรถนะเชิงดิจิทัลไปใช้เป็นเกณฑ์หรือมาตรฐานในการประเมินและกำหนดคุณลักษณะประจำตำแหน่งของบุคลากร ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 สมรรถนะหลัก ได้แก่ สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการเป็นบุคลากร ประกอบด้วย 1) การใช้งานดิจิทัลเพื่อประโยชน์ต่อองค์กรในภาพรวม 2) การใช้งานดิจิทัลเพื่อพัฒนาศักยภาพขององค์กรในภาพรวม และ 3) การใช้งานดิจิทัลเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรในภาพรวม

1.2 สมรรถนะตามสายงาน ได้แก่ สมรรถนะที่ต้องการสำหรับการนำไปใช้งาน ประกอบด้วย 1) ทักษะเชิงดิจิทัลสำหรับการสนับสนุนภารกิจตามสายงาน 2) ความสามารถเชิงดิจิทัลสำหรับการพัฒนาสายงานอย่างต่อเนื่อง และ 3) การพัฒนาทักษะให้เท่าทันต่อการพลิกโฉม

2. การจัดทำชุดฝึกเพื่อพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัล ควรจัดทำหลักสูตรหรือชุดฝึกอบรมที่จำแนกตามสมรรถนะของบุคลากร เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองและการพัฒนาองค์กร อีกทั้งรูปแบบในการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการก็สามารถปรับปรุงรูปแบบ วิธีการ และกระบวนการตามความเหมาะสม

3. การนำคุณลักษณะ องค์กรประกอบ และแนวทางจากผลการวิจัยไปใช้ ควรคำนึงถึงบริบทขององค์กรแห่งนั้นทั้งในเชิงกายภาพและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2565). นโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กระทรวงสาธารณสุข. เข้าถึงได้จาก <https://pdpa.dmh.go.th/news/view.asp?id=1>

กัญญาวิณัฏ์ โมกขาว, สุจิตรา เหลืองอมรเลิศ, นงลักษณ์ จินตนาดีลก และเนตรชนก ศรีทุมมา. (2560). โมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การสร้างความรู้ และผลการดำเนินงานการจัดการนวัตกรรมของหอผู้ป่วยโรงพยาบาลชุมชน. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 27(3), 163-175.

โครงการสุขภาพคนไทย. (2564). *Covid – 19 มหันตภัยร้ายระดับโลก*. สุขภาพคนไทย 2564, 112. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุชาติ อนันตะ. (2563). การบริหารจัดการภายในองค์กรกับการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดยะลา. *วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 2(2), 35-46.

Agila-Palacios, M.V., Muñoz-Repiso, A.G.-V. & Ramírez-Montoya, M.S. (2022). Influence of active methodologies: projects and cases in the development of digital

- competences with mobile devices. *Journal of Applied Research in Higher Education*, 14(3), 1007-1020.
- Bodiako, A.V., Ponomareva, S.V., Rogulenko, T.M., Melnik, M.V. & Gorlov, V.V. (2021). Professional and qualification potential of the digital society: indicative evaluation and systemic management. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 41(1/2), 50-61.
- Glenn, J., Chaumont, C. & Villalobos Dintrans, P. (2021). Public health leadership in the times of COVID-19 : a comparative case study of three countries. *International Journal of Public Leadership*, 17(1), 81-94.
- Hooi, L.W. & Chan, A.J. (2023). Does workplace digitalization matter in linking transformational leadership and innovative culture to employee engagement?. *Journal of Organizational Change Management*, 36(2), 197-216.
- Isoda, M., Estrella, S., Zakaryan, D., Baldin, Y., Olfos, R. & Araya, R. (2021). Digital competence of a teacher involved in the implementation of a cross-border lesson for classrooms in Brazil and Chile. *International Journal for Lesson and Learning Studies*, 10(4), 362-377.
- Lee, J.J. & Meng, J. (2021). Digital competencies in communication management: a conceptual framework of Readiness for Industry 4.0 for communication professionals in the workplace. *Journal of Communication Management*, 25(4), 417-436.
- Parkatti, A., Saari, T., Tammelin, M. & Villi, M. (2022). Framing digital competence in media work – The case of Finland. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 42(13/14), 15-29.
- Phakamach, P., Senarith, P. & Wachirawongpaisarn, S. (2022a). ICT systems development guidelines for educational innovation management of Rajamangala University of Technology in Thailand. *Journal of Education and Innovative Learning*, 2(2), 109-130.

- Phakamach, P., Wachirawongpaisarn, S., Phomdee, R., Sinlapee, A. & Panjarattanakorn, D. (2021). Innovative practices in higher education administration. *Proceedings of The Second RMUTR International Conference 2021*, July 7-9, 2021. 246-257. Thailand : Rajamangala University of Technology Rattanakosin.
- Reddy, P., Sharma, B., Chaudhary, K., Lolohea, B. & Tamath, R. (2022). Information literacy: a desideratum of the 21st century. *Online Information Review*, 46(3), 441-463.
- Schiuma, G., Schettini, E., Santarsiero, F. & Carlucci, D. (2022). The transformative leadership compass: six competencies for digital transformation entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 28(5), 1273-1291.
- Trinchero, E., Farr-Wharton, B. & Brunetto, Y. (2019). A social exchange perspective for achieving safety culture in healthcare organizations. *International Journal of Public Sector Management*, 32(2), 142-156.

การเรียนรู้โดยปัญหาเป็นฐาน: เสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ยุคใหม่

Problem-based Learning: Enhance Analytical Thinking Skills in the New Era

ชุตินันท์ จันทบูรณ์¹ ชุตินา มานะกิจสมบูรณ์² และสุรารักษ์ นิลอรุณ³

Chutinan Janthaboon, Chutima Manakitsomboon and Surarak Nilarun

Received: September 29, 2024

Revised: June 11, 2025

Accepted: June 11, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาการเรียนรู้โดยปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ยุคใหม่ พบว่า การเรียนรู้โดยปัญหาเป็นฐานเป็นแนวทางการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากปัญหาหรือสถานการณ์ที่ท้าทายจริง ๆ โดยที่ผู้เรียนจะต้องเผชิญกับปัญหาและร่วมกันหาแนวทางแก้ไข การเรียนรู้ในรูปแบบนี้ไม่เพียงแต่เสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ แต่ยังส่งเสริมให้การเรียนรู้มีความหมายและสามารถนำไปใช้ได้จริง การเรียนรู้โดยปัญหาเป็นฐานยังเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในการเผชิญกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนำแนวทางการเรียนรู้แบบ PBL มาปรับใช้ในระบบการศึกษาไทยนั้น จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพและทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาของผู้เรียนในยุคที่ข้อมูลและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, ทักษะการคิดวิเคราะห์, การนำไปใช้ได้จริง

Abstract

This academic article focuses on problem-based learning (PBL) to enhance modern analytical thinking skills. The study reveals that PBL is an instructional

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี; Suratthani Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: satang.2107@gmail.com, Tel. 062-0210600

approach emphasizing the development of analytical thinking, problem-solving, and collaboration skills through learning processes that begin with real-world problems or challenging situations. Learners are encouraged to confront problems and collaboratively seek solutions. This learning model cultivates analytical thinking and promotes meaningful and practical learning experiences. Moreover, PBL effectively prepares learners to face contemporary challenges and changes confidently and competently. Applying PBL in the Thai education system can significantly enhance learners' potential and essential skills for development in an era of rapid information and technological change.

Keywords: Problem-Based Learning, Analytical Thinking Skills, Practical Application

บทนำ

ในยุคที่ข้อมูลและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกันกลายเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน ในยุคปัจจุบัน การเรียนรู้โดยปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) จึงได้รับการยอมรับและนำมาใช้ในระบบการศึกษาอย่างแพร่หลายทั่วโลก เนื่องจากเป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ

การเรียนรู้โดยปัญหาเป็นฐานได้พัฒนามาจากความคิดของ John Dewey นักการศึกษาของอเมริกัน โดยพัฒนาขึ้นครั้งแรก โดยคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพของมหาวิทยาลัย McMaster ประเทศแคนาดา โดยนำมาใช้ในกระบวนการติวให้กับนักศึกษาแพทย์ฝึกหัด และกลายเป็นรูปแบบที่ทำให้มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกานำไปใช้เป็นแบบอย่าง โดยการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นแนวทางการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเริ่มต้นจากการเผชิญกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่จำลองขึ้นมา ซึ่งผู้เรียนจะต้องทำงานร่วมกันเพื่อวิเคราะห์ปัญหา วางแผนและค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อหาแนวทางแก้ไข กระบวนการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถนำไปใช้ได้จริง

ในบทความนี้จะกล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้โดยปัญหาเป็นฐาน ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ความหมายเกี่ยวกับทักษะในการคิดวิเคราะห์ รวมถึงการปรับใช้ในบริบทของการศึกษาไทย เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาที่จำเป็นต่อการพัฒนาของผู้เรียนในยุคสมัยใหม่

ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

Allen, D. E., Duch, B. J. & Groh, S. E. (1996) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หมายถึง การเรียน การสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็น เครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะศึกษาค้นคว้า หาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนมีการตัดสินใจที่ดี มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ก้าวทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีการเรียนรู้

Gallagher, S.A. (1997) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการเรียนรู้ที่นักเรียน เรียนรู้จากการเรียน โดยการจัดการเรียนรู้จะแบ่งให้นักเรียน ทำงานเป็นกลุ่มเพื่อร่วมกันแก้ปัญหา โดยบูรณาการความรู้ ที่ต้องการให้นักเรียนได้รับร่วมกับการแก้ปัญหา ปัญหาที่ใช้ มีลักษณะเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันหรือมีความสัมพันธ์กับนักเรียน การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมุ่งพัฒนา ผู้เรียนให้เกิดทักษะการเรียนรู้มากกว่าความรู้ ที่นักเรียนจะ ได้รับมา และพัฒนาผู้เรียนสู่การเรียนรู้ที่สามารถชี้นำตนเองได้

Barell, J. (1998) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นกระบวนการการสำรวจ เพื่อหาคำตอบในสิ่งที่เราอยากรู้ อยากเห็น ข้อสงสัยและความไม่แน่ใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ ธรรมชาติในสิ่งมีความซับซ้อน ปัญหาที่ใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นปัญหาที่ไม่ชัดเจน มีความยากหรือข้อสงสัยมาก สามารถตอบคำถามได้หลายคำตอบ

Torp, L. & Sage, S. (1998) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เน้นการจัดประสบการณ์ที่ให้ผู้เรียนได้สำรวจ ค้นคว้า และแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหา เป็นฐานเป็นยุทธวิธีการสอนและใช้เป็นแนวทางในการจัด หลักสูตร ซึ่งมีลักษณะดึงดูดให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ครูเป็นเพียงผู้ที่คอยให้คำแนะนำและ ออกแบบสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมต่อการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้คิดและสำรวจหลักสูตรที่ สร้างขึ้นจะมีตัว ปัญหาเป็นแกนกลาง มีบทบาทในการเตรียมประสบการณ์ จริงที่ส่งเสริมกิจกรรม การเรียนรู้สนับสนุนให้ผู้เรียนสร้าง ความรู้ด้วยตนเองและบูรณาการสิ่งต่าง ๆ ที่เรียนรู้ในโรงเรียน กับชีวิตจริงเข้าด้วยกัน ในขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะถูกทำให้เป็นนักแก้ปัญหาและ พัฒนาไปสู่การเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองได้ในการเรียนรู้ด้วยวิธีนี้ ครูเป็นเพียงผู้ร่วม

ในการแก้ปัญหาที่มีหน้าที่ในการสร้างความสนใจ สร้างความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ให้กับ ผู้เรียน เป็นผู้แนะนำและอำนวยความสะดวกเพื่อให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์

ประวิต เอราวรรณ์ (2560) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหรือ Problem-based Learning: PBL คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยปัญหานั้นเป็นเรื่องใกล้ตัวและเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับผู้เรียน อาจเป็นเรื่องที่ผู้เรียนสนใจหรือ มีความหมายกับผู้เรียน ที่สามารถนำมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้โดยปัญหา แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ปัญหาไม่ซับซ้อนสามารถค้นคว้าและคิดหาคำตอบในระยะสั้น กระบวนการเรียนรู้ด้วย Problem-based Learning ก็จะสามารถหาคำตอบของปัญหาหรือประเด็นที่สนใจ
2. ปัญหาที่ซับซ้อน ต้องศึกษาค้นคว้า พัฒนา ตรวจสอบ โดยใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่า อาจต้องสร้างชิ้นงานเพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาลักษณะนี้ มักจะใช้ Project-based Learning เข้ามาช่วย

อัญชลี แสงอาวุธ (2566) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นวิธีการสอนที่ส่งเสริมพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เริ่มจากปัญหา ตัวปัญหาจะเป็นจุดตั้งของกระบวนการเรียนรู้ และเป็นตัวกระตุ้นการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยเหตุผล และการสืบค้นหาข้อมูลรวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาที่สำคัญ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจะส่งเสริมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นของผู้เรียน

จากแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นกระบวนการที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาที่เป็นเรื่องใกล้ตัวหรือเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมาเป็นจุดเริ่มต้น กระตุ้นให้ผู้เรียนต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ดี สามารถชี้นำตนเอง และเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ก้าวทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีการเรียนรู้

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

อนุชา โสมาบุตร (2556) กล่าวว่า ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา เป็นขั้นที่ผู้สอนจัดสถานการณ์ต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมองเห็นปัญหา สามารถกำหนดสิ่งที่เป็นปัญหาที่ผู้เรียนอยากรู้อยากเรียนได้และเกิดความสนใจที่ค้นคำตอบ

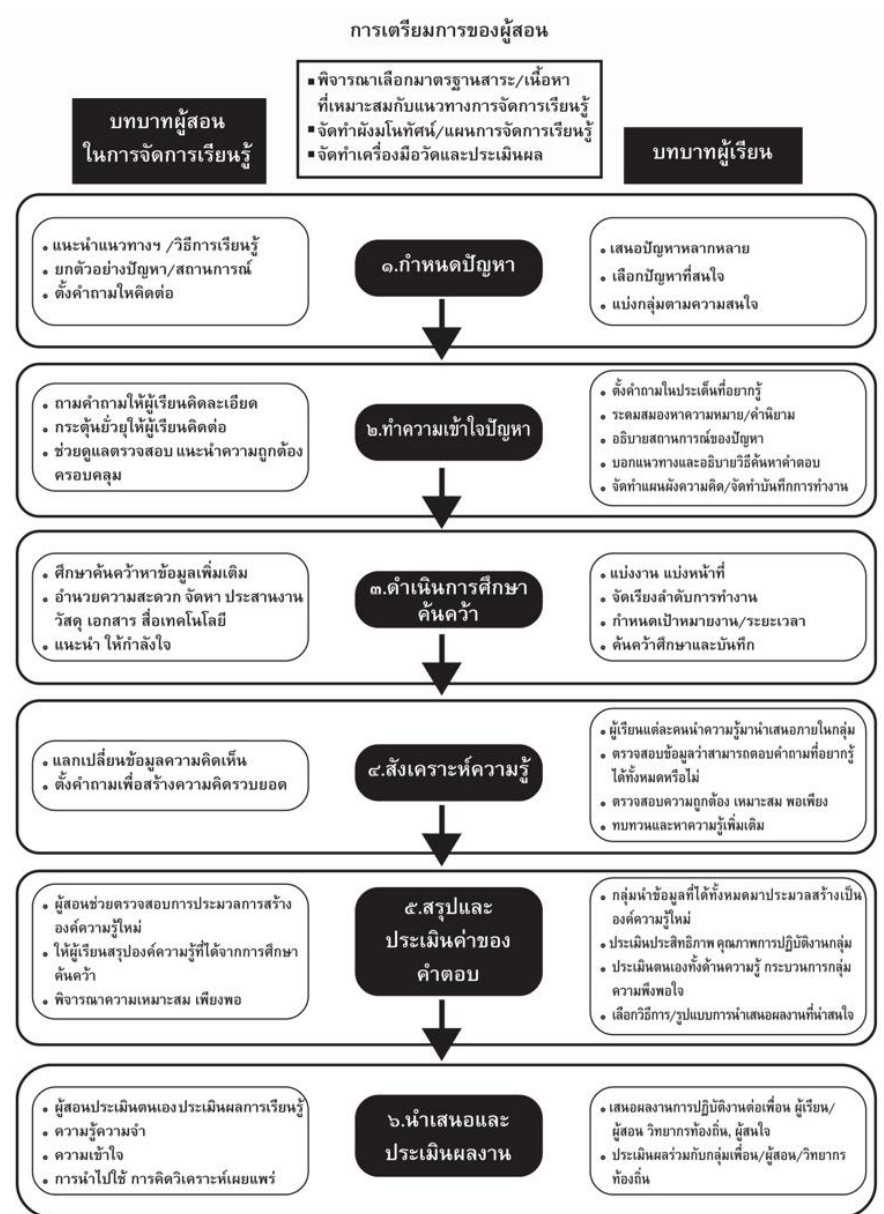
ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา ผู้เรียนทำความเข้าใจปัญหาที่ต้องเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้

ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนกำหนดสิ่งที่ต้องเรียนดำเนินการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองด้วยวิธีการหลากหลาย

ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ สรุปและประเมินค่าของคำตอบ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มสรุปผลงานของกลุ่มตนเองและประเมินผลงานว่าข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด

ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินค่าของคำตอบ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มสรุปผลงานของกลุ่มตนเอง และประเมินผลงานว่าข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด โดยพยายามตรวจสอบแนวคิดภายในกลุ่มของตนเองอย่างอิสระ ทุกกลุ่มช่วยกันสรุปองค์ความรู้ในภาพรวมของปัญหาอีกครั้ง

ขั้นที่ 6 นำเสนอและประเมินผลงาน ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบองค์ความรู้ และนำเสนอเป็นผลงานในรูปแบบที่หลากหลาย ผู้เรียนทุกกลุ่มรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาร่วมกันประเมินผลงาน

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

พัชรี นาคผง (2562) ได้สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 5 ขั้นตอน

1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา ครูจัดเตรียมสถานการณ์ ปัญหาที่สอดคล้องกับ เนื้อหาสาระที่จะเรียนรู้และเป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนต้องการที่จะค้นหา คำตอบ

2. ระบุและวิเคราะห์ปัญหา ครูถามคำถามให้นักเรียนคิดและกระตุ้นให้ นักเรียน คิดต่อ นักเรียนอธิบายสถานการณ์ของปัญหา และวิธีค้นหาคำตอบ

3. ศึกษาค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหา นักเรียนศึกษาค้นคว้า ข้อมูลด้วยวิธีการหลากหลาย เพื่อนำไปใช้เป็น แนวทางในการแก้ปัญหา

4. อภิปรายสรุปร่วมกัน และเสนอวิธีการแก้ปัญหา ครูและนักเรียนร่วมกัน อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเกี่ยวกับความรู้ที่ได้ศึกษามา พร้อมทั้งเสนอวิธี การ แก้ปัญหาที่เหมาะสม และ

5. ประเมินผลการเรียนรู้ ครูและนักเรียนร่วมกันประเมินผล การเรียนรู้และการ ปฏิบัติกิจกรรม

ธีระพงษ์ สุขสกล (2564) ได้สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานดังนี้

1. กำหนดปัญหา คือ ครูจัดสถานการณ์หรือตั้งโจทย์ให้นักเรียนสนใจและกระตุ้น นักเรียนให้เกิดความสนใจ และมองเห็นปัญหา สามารถกำหนดสิ่งที่เป็นปัญหาที่นักเรียนอยากรู้ อยากรู้เรียนเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ

2. ทำความเข้าใจกับปัญหา คือ นักเรียนวิเคราะห์ปัญหาที่ต้องการเรียนรู้ สามารถ อธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้

3. ศึกษาค้นคว้า คือ นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยสืบค้นข้อมูลใน แหล่งข้อมูลต่าง ๆ ด้วยวิธีการหลากหลาย

4. สังเคราะห์ความรู้ คือ นักเรียนนำความรู้ที่ได้ค้นคว้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน โดยที่ครูเป็นผู้กระตุ้น และคอยปรับองค์ความรู้ของนักเรียน

5. สรุปและประเมินค่าหาคำตอบ คือ การอภิปรายและสรุปถึงองค์ความรู้ที่ นักเรียนได้มา

อัญชลี แสงอาวุธ (2566) ได้สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1. กำหนดปัญหา จัดสถานการณ์ต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ มองเห็น ปัญหา กำหนดสิ่งที่เป็นปัญหาที่ผู้เรียนอยากรู้หรืออยากรู้เรียนและเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ

2. ทำความเข้าใจปัญหา ผู้เรียนจะสามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้

3. ดำเนินการศึกษาค้นคว้า กำหนดสิ่งที่ต้องการเรียนและดำเนินการศึกษาค้นคว้าอย่างหลากหลาย

4. สังเคราะห์ความรู้ ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ค้นคว้ามามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอภิปรายผลและสังเคราะห์ความรู้ที่ได้มาว่ามีความเหมาะสมหรือไม่

5. สรุปและประเมินค่าของคำตอบ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มสรุปผลงานของตนเอง ประเมินผลงานว่าข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมเพียงใด โดยการตรวจสอบแนวคิดภายในกลุ่มของตนเองอย่างอิสระ ทุกกลุ่มร่วมกันสรุปองค์ความรู้ในภาพรวมของปัญหาอีกครั้ง

จากที่ได้กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดปัญหา คือ ครูจัดสถานการณ์หรือตั้งโจทย์ให้นักเรียนสนใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้เกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ
2. ทำความเข้าใจปัญหา คือ นักเรียนอธิบายสิ่งต่างๆเกี่ยวข้องกับปัญหาได้
3. ศึกษาค้นคว้า คือ ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในสิ่งที่ต้องการ โดยสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่หลากหลาย
4. สังเคราะห์ความรู้ คือ ผู้เรียนนำความรู้จากการค้นคว้ามามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อภิปรายผลและสังเคราะห์ความรู้ที่ได้มา
5. สรุปและประเมินค่า คือ ผู้เรียนสรุปผลงานของตนเอง ประเมินผลงานว่าข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมเพียงใด

ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ประวิต เอราวรรณ์ (2560) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยปัญหาเป็นฐานช่วยเสริมสร้างสิ่งสำคัญต่อผู้เรียนอันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังนี้

1. เพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้
2. พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การเขียน การสื่อสาร
3. ช่วยให้การจำข้อมูลต่าง ๆ ได้ดี
4. ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักการปรับตัวรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน เพื่อช่วยให้เรียนรู้และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง
6. เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

พีชรี นาคผล (2562) ได้กล่าวว่า ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน คือส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในด้านต่าง ๆ เช่น การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การคิดอย่างเป็นระบบ การให้เหตุผล การเชื่อมโยง ตลอดจนรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีม

อัญชลี แสงอาวุธ (2566) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นวิธีที่ส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะดังนี้

1. ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงข้อมูลที่สืบค้นมาและได้คำตอบจะเป็นองค์ความรู้ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นด้วยตนเอง
2. ผู้เรียนมีทักษะในการทำงานกลุ่ม กล่าวพูดแสดงความคิดเห็น
3. มีวินัย รู้จักหน้าที่ และบทบาทของตนเอง
4. ผู้เรียนได้แสดงความสามารถด้านการเขียน การพูดและการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับอย่างมีเหตุผล

จากที่กล่าวมา สามารถสรุปประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน คือสามารถเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีวินัย รู้จักหน้าที่และกล้าแสดงความคิดเห็น รวมถึงได้ฝึกทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการสืบค้น ทักษะการพูด ทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ความหมายเกี่ยวกับทักษะในการคิดวิเคราะห์

วาสนา ตระการสุทธิศักดิ์ (2564) ได้ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ว่า เป็นกระบวนการทำงานของสมองที่ใช้การค้นหา แยกแยะพิจารณา แยะแยะส่วนประกอบต่าง ๆ จากข้อมูล เรื่องราว หรือสถานการณ์ซึ่งเป็นความสามารถและทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจ โดยมีการพิจารณาทุกรายละเอียด และสามารถอธิบาย นำเสนอข้อมูล เรื่องราว หรือสถานการณ์ ได้อย่างสมเหตุสมผลหรือระบุจุดมุ่งหมายหรือความประสงค์ของส่วนย่อยต่าง ๆ ที่สำคัญได้

ศศิมา สุขสว่าง (2565) การคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) หมายถึง ความสามารถในการคิดจำแนกแจกแจงองค์ประกอบต่าง ๆ ของข้อมูลหรือปัญหาต่าง ๆ ออกเป็นประเด็นย่อย ๆ ในหลาย ๆ แง่มุม รวมทั้งการหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบ

อาภา วรรณฉวี (2565) ได้กล่าวว่าการคิดวิเคราะห์ หมายถึง การคิดที่มีการใคร่ครวญ ตรikirตรองอย่างละเอียดรอบคอบ มีการจำแนกแจกแจงองค์ประกอบต่าง ๆ ของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น ซึ่งอาจกระทำเพื่อ

ค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการประเมินผล หรือเพื่อสรุปการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม

ทฤษฎีปัญญา (2566) การคิดวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการสังเกตและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เป็นวิธีการวิเคราะห์ปัญหาและหาทางแก้ไข โดยแจกแจงองค์ประกอบต่าง ๆ ออกเป็นประเด็นย่อย ๆ และหาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่แจกแจงนั้น ทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นทักษะที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน การมีทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ดีจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในการตัดสินใจ และช่วยพัฒนาการวางแผนและการดำเนินงานในองค์กรให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาสามารถสรุป ความหมายของการคิดวิเคราะห์ มีความหมายว่าเป็นความสามารถในการ สังเกตและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีการจำแนกแจกแจงองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งอาจกระทำเพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการประเมินผล หรือเพื่อสรุปการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม

การปรับใช้ในบริบทของการศึกษาไทย

อนุชา โสมาบุตร (2556) กล่าวว่า การนำการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนควรมีขั้นตอนพิจารณาประเด็นต่าง ๆ เพื่อประกอบการเลือกใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ในแนวทางนี้ ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ควรดำเนินการ ดังนี้

1. พิจารณาหลักสูตรของสถานศึกษา โดยดูจากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้เหมาะสมกับวิธีการการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ทั้งทางด้านทักษะและกระบวนการเรียนรู้ จากนั้น จึงเลือกเนื้อหาสาระมากำหนดการสอน เช่น พิจารณาว่าผู้การเรียนรู้ที่คาดหวังต้องการให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการค้นหาและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นต้น

2. กำหนดแหล่งข้อมูล เมื่อผู้สอนพิจารณาจากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและกำหนดเนื้อหาสาระแล้ว ผู้สอนต้องกำหนดแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ให้เพียงพอเพื่อให้ผู้เรียนนำมาแก้ปัญหาหรือค้นหาคำตอบได้ ซึ่งแหล่งข้อมูลเหล่านี้ ได้แก่ ตัวผู้สอน ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต วิทยุทัศน์ บุคลากรต่าง ๆ และแหล่งการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

3. กำหนดและเขียนขอบข่ายปัญหาที่เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนต้องศึกษา ค้นหา คำตอบ

4. กำหนดกิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมการสอนที่ผู้สอนเลือกหรือสร้างขึ้นจะต้องทำให้ผู้เรียนสามารถเห็นแนวทางในการค้นพบความรู้หรือคำตอบได้ด้วยตนเอง

5. สร้างคำถาม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำเนินกิจกรรมได้ ควรสร้างคำถามที่มีลักษณะกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจงานที่กำลังทำอยู่และมองเห็นทิศทางในการทำงานต่อไป

6. กำหนดวิธีการประเมินผล ควรเป็นการประเมินผลตามสภาพจริงโดยประเมินทั้งทางด้านเนื้อหา ทักษะกระบวนการและการทำงานกลุ่ม

การนำการเรียนรู้โดยปัญหาเป็นฐานมาใช้ในการระบบการศึกษาไทย จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพและทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาของผู้เรียนในยุคที่ข้อมูลและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การปรับใช้ PBL จะช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเผชิญกับความท้าทายต่าง ๆ ในอนาคต และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

การเรียนรู้โดยปัญหาเป็นฐานจึงเป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน และเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในการเผชิญกับปัญหาและความท้าทายในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผล

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นกระบวนการที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาที่เป็นเรื่องใกล้ตัวหรือเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมาเป็นจุดเริ่มต้น กระตุ้นให้ผู้เรียนต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ดี สามารถขึ้นำตนเอง และเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ก้าวทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลก วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีการเรียนรู้ ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังช่วยให้การเรียนรู้มีความหมาย และสามารถนำไปใช้ได้จริง ในยุคที่ความรู้และทักษะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การนำวิธีการเรียนรู้แบบ PBL มาใช้จะเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในการเผชิญกับปัญหาและความท้าทายในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ โดยขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดปัญหา คือ ครูจัดสถานการณ์หรือตั้งโจทย์ให้นักเรียนสนใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้เกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ
2. ทำความเข้าใจปัญหา คือ นักเรียนอธิบายสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้
3. ศึกษาค้นคว้า คือ ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในสิ่งที่ต้องการ โดยสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่หลากหลาย

4. สังเคราะห์ความรู้ คือ ผู้เรียนนำความรู้จากการค้นคว้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อภิปรายผลและสังเคราะห์ความรู้ที่ได้มา

5. สรุปและประเมินค่า คือ ผู้เรียนสรุปผลงานของตนเอง ประเมินผลงานว่าข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมเพียงใด

ในการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการเรียนรู้โดยปัญหาเป็นฐาน เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และเครื่องมือดิจิทัลในการวิเคราะห์และจัดการปัญหาสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกในการเรียนรู้ได้ เทคโนโลยีช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลและทรัพยากรได้มากขึ้น การเรียนรู้ในรูปแบบนี้ไม่เพียงแต่ทำให้การเรียนรู้มีความหมาย แต่ยังเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในการเผชิญกับปัญหาและความท้าทายในอนาคต การนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมาใช้ในการศึกษาไทยจึงเป็นก้าวสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในยุคสมัยใหม่

เอกสารอ้างอิง

- ทรูปลูกปัญญา. (2562). *อะไรคือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL)*. เข้าถึงได้จาก <https://www.trueplookpanya.com/education/content/77414>
- ธีระพงษ์ สุขสกล. (2564). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง สมการเชิงเส้นสองตัวแปร*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ประวิต เอรารธรรม. (2560). *การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning : PBL)*. เข้าถึงได้จาก <http://www.ires.or.th/?p=801>.
- พัชรี นาคผง. (2562). *การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค STAD*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ). คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วาสนา ตระการสุทธิศักดิ์. (2564). *การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิดของ Marzano เรื่อง ภูมิลักษณะประเทศไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการคิดตามแนวคิดของ Edward De Bono*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ศศิมา สุขสว่าง. (2565). 5 ขั้นตอนคิดเชิงวิเคราะห์ (*Analytical Thinking*). เข้าถึงได้จาก <https://www.sasimasuk.com/16697109/5-ขั้นตอนคิดเชิงวิเคราะห์-analytical-thinking>.
- อนุชา โสมาบุตร. (2556). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน. เข้าถึงได้จาก <https://teacherweekly.wordpress.com/2013/09/25/problem-based-learning/>.
- อัญชลี แสงอาวุธ. (2566). วิทยาการจัดการเรียนรู้ *Learning Management Science*. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- อาภา วรรณฉวี. (2565). การคิดวิเคราะห์. เข้าถึงได้จาก <https://bsru.net/การคิดวิเคราะห์/>.
- Allen, D. E., Duch, B. J. & Groh, S. E. (1996). *The Power of Problem-Based Learning in Teaching Introductory Science Courses*. In L. Wilkerson and Barell, John. (1998). *PBL an Inquiry Approach*. Illinois : Skylight Training and Publishing.
- Barell, J. (1998). *PBL an Inquiry Approach*. Illinois : Skylight Training and Publishing.
- Gallagher, S.A. (1997). Problem-Based Learning: Where did it come From, What does it do, and Where is it going?. *Journal for the Education of the Gifted*, 20(4), 332-362.
- Torp, L. & Sage, S. (1998). *Problem as Possibilities: Problem-Based-Learning Learning for K-12*. Alexandria, Virginia : Association for Supervision and Curriculum Development.

***Journal of Education
and Social Agenda***

เทคนิคการสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่: แนวทางใหม่สำหรับการพัฒนาทักษะ ภาษาไทยของนักเรียนประถมศึกษา

Contextual Integration Teaching Techniques: A New Approach for Developing Thai Language Skills in Primary School Students

วรพล ศรีเทพ¹ และธิดารัตน์ เพชรนาค²

Worapol Srithep and Thidarat Petchanak

Received: September 28, 2024

Revised: May 27, 2025

Accepted: June 11, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเทคนิคการสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่สำหรับการพัฒนาทักษะภาษาไทยของนักเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย ซึ่งการนำเสนอครั้งนี้พบว่าการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจและความสนใจในการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้กระบวนการที่อาร์-สแตนด์ที่ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญเจ็ดประการ ได้แก่ 1) การกำหนดหัวข้อ 2) การหาข้อค้นพบ 3) การค้นหาความต้องการ 4) การออกแบบกิจกรรม 5) การจัดกิจกรรม 6) การบันทึกผลกิจกรรม และ 7) การอภิปรายและทวนซ้ำ นอกจากนี้ยังพบว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การฝึกอบรมและพัฒนาครู รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้การเรียนการสอนบูรณาการมีประสิทธิภาพและยั่งยืน อีกทั้งผลกระทบของการสอนแบบบูรณาการดังกล่าวยังช่วยพัฒนาทักษะภาษาไทยของนักเรียน สร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และเสริมสร้างความเชื่อมโยงที่ยั่งยืนระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

¹⁻²โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 102 (บ้านเกาะเต่า) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2; Thairath Witthaya School 102 (Ban Koh Tao), the Office of Trang Primary Educational Service Area 2
Corresponding author, e-mail: worapol.sri@hotmail.com, Tel. 095-2639354

คำสำคัญ: เทคนิคการสอน, การบูรณาการตามบริบทพื้นที่, แนวทางใหม่, การพัฒนาทักษะภาษาไทย

Abstract

This academic article aims to present a context-based integrated teaching technique for developing Thai language skills among primary school students in Thailand. The study finds that linking learning to the natural environment, culture, and local wisdom is crucial in motivating students and enhancing their engagement. The proposed approach utilizes the TR-Stand process, which comprises seven key steps: 1) topic selection, 2) discovery, 3) needs assessment, 4) activity design, 5) activity implementation, 6) result recording, and 7) discussion and reflection. Furthermore, developing localized curricula, teacher training and development, and establishing collaborative networks among schools, communities, and related agencies are essential factors for ensuring effective and sustainable integrated learning. This teaching approach also fosters Thai language proficiency; nurtures pride in local culture and strengthens long-lasting connections between schools and communities.

Keywords: Teaching Techniques, Context-Based Integration, Innovative Approaches, Thai Language Skill Development in Primary Education

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน การศึกษาในระดับประถมศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทักษะพื้นฐานของนักเรียน โดยเฉพาะทักษะภาษาไทยซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ ทว่าในหลายพื้นที่ของประเทศไทย นักเรียนยังคงประสบปัญหาในการพัฒนาทักษะภาษาไทย เนื่องจากปัจจัยหลายประการ เช่น ความแตกต่างของบริบทพื้นที่ ชนบทห่างไกล และชุมชนชาติพันธุ์ที่มีภาษาและวัฒนธรรมเฉพาะ การสอนที่ไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่เหล่านี้อาจทำให้นักเรียนไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเทคนิคการสอนที่

เหมาะสมและเชื่อมโยงกับบริบทของนักเรียน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิผลสูงสุด (ตรีคม พรหมมาบุญ, 2561)

การเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาในปัจจุบัน มักประสบปัญหาหลายประการ เช่น การขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษา การขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และการขาดการสนับสนุนจากชุมชน ทำให้นักเรียนจำนวนมากไม่สามารถพัฒนาทักษะภาษาไทยได้อย่างเต็มที่ ปัญหาดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นในพื้นที่ชนบทห่างไกลและชุมชนชาติพันธุ์ ซึ่งมีบริบทเฉพาะที่ต้องการการสอนที่แตกต่างจากพื้นที่เมือง (ชนิกานต์ โพธิ์นอก, 2560) สิ่งเหล่านี้ทำให้ความสำเร็จในการเรียนรู้ของนักเรียนในพื้นที่ดังกล่าวต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศและต้องการแนวทางการสอนที่แตกต่างจากวิธีการสอนทั่วไป

แนวโน้มในอนาคตของการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีแนวโน้มที่จะเน้นการสอนที่เชื่อมโยงกับบริบทของนักเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการสอน เช่น การใช้สื่อการสอนดิจิทัล การใช้เทคนิคการสอนแบบโครงงาน (Project-Based Learning) และการเรียนรู้ผ่านการสืบค้น (Inquiry-Based Learning) ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนรู้มีความหมายและสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียน (พระมหาประยุทธ์ ปยุตโต (ยารวิชัย), 2564) การเปลี่ยนแปลงในแนวทางการสอนนี้จะช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายและสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น

เหตุผลสำคัญของการเสนอรูปแบบเทคนิคการสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่ คือ เพื่อแก้ไขปัญหาที่นักเรียนในพื้นที่ชนบทห่างไกลและชุมชนชาติพันธุ์ประสบอยู่ การสอนที่เชื่อมโยงกับบริบทพื้นที่จะช่วยให้นักเรียนมีความสนใจและมีความสามารถในการเรียนรู้มากขึ้น เช่น การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน การเรียนรู้แบบร่วมมือ และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งจะทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสอนแบบนี้จะช่วยให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อภิรดี ไชยกาล, 2561) ประกอบกับแนวทางใหม่สำหรับการพัฒนาทักษะภาษาไทยของนักเรียนประถมศึกษาคือการนำเทคนิคการสอนที่บูรณาการตามบริบทพื้นที่มาประยุกต์ใช้ โดยเน้นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียน เช่น การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน การเรียนรู้ผ่านการสืบค้น การเรียนรู้แบบร่วมมือ และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เทคนิคเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาทักษะภาษาไทยของนักเรียน แต่ยังส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีม

อีกด้วย (จิรจิตต์ เนาวพงศ์รัตน์, 2562) การนำเทคนิคการสอนเหล่านี้มาใช้จะช่วยให้การเรียนรู้และการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น และนักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้สูงขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนบทความนี้จึงสนใจศึกษาเทคนิคการสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่ซึ่งเป็นเทคนิคการสอนใหม่ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะภาษาไทยของนักเรียนประถมศึกษา โดยเน้นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันและบริบทของนักเรียน การนำเทคนิคการสอนเหล่านี้มาใช้จะช่วยให้แก้ปัญหาที่นักเรียนในพื้นที่ชนบทห่างไกลและชุมชนชาติพันธุ์ประสบอยู่ และส่งเสริมให้นักเรียนมีความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้มากขึ้น ในอนาคต การพัฒนาเทคนิคการสอนที่เชื่อมโยงกับบริบทพื้นที่จะเป็นสิ่งสำคัญในการยกระดับการศึกษาในประเทศไทย และสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งให้กับนักเรียนในการเผชิญกับความท้าทายของยุคดิจิทัลและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

แนวคิดการสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่

คำจำกัดความและแนวคิดพื้นฐานของการสอนบูรณาการ การสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่ หรือ Contextual Integration หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่นำเอาประเด็นปัญหาสถานการณ์จริง หรือทรัพยากรในท้องถิ่นมาเป็นฐานในการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้จากหลายสาขาวิชาและนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดพื้นฐานของการสอนบูรณาการคือการสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมายและเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน โดยเน้นการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (อภิรดี ไชยกาล, 2561)

ความสำคัญของการบูรณาการในการพัฒนาทักษะและความรู้ของนักเรียน การบูรณาการมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะและความรู้ของนักเรียน (พระมหาประยุทธ์ ปยุตโต (ยาริชัย), 2564) เนื่องจาก

1. สร้างการเรียนรู้ที่มีความหมาย การบูรณาการช่วยให้นักเรียนเห็นภาพรวมของปัญหาและสถานการณ์ ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของนักเรียน
2. พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ นักเรียนได้ฝึกฝนการคิดวิเคราะห์จากการเชื่อมโยงความรู้จากหลายสาขาวิชาเข้าด้วยกัน และสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลและแนวคิดต่างๆ
3. ส่งเสริมการแก้ปัญหา การบูรณาการช่วยให้นักเรียนสามารถใช้ความรู้และทักษะจากหลายสาขาวิชาในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนและหลากหลาย

4. พัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน นักเรียนได้ฝึกฝนการสื่อสารและการทำงานร่วมกันผ่านการทำงานเป็นทีม การแบ่งปันความคิดเห็น และการร่วมมือกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย

5. เพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ การบูรณาการช่วยให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ เพราะเนื้อหาการเรียนและกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงและความสนใจของนักเรียน

การประยุกต์ใช้บริบทพื้นที่ในการจัดการเรียนการสอน แนวทางในการนำบริบทของพื้นที่เข้ามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน การประยุกต์ ใช้บริบทพื้นที่ในการจัดการเรียนการสอนสามารถทำได้โดย (ศุภกร สุขยิ่ง และคณะ, 2560)

1. การสำรวจและศึกษาสภาพท้องถิ่น โดยนำเรื่องราว ปัญหา หรือประเด็นในชุมชนมาเป็นฐานในการเรียนรู้ เช่น การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การวิเคราะห์เศรษฐกิจชุมชน หรือการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

2. การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เช่น แหล่งธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสื่อการเรียนรู้ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนกับชีวิตประจำวัน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเชิญบุคคลในชุมชน เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ประกอบการ หรือผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น มาถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้นักเรียน

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาคสนาม โดยน่านักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เช่น เยี่ยมชมแหล่งผลิตสินค้า การสำรวจธรรมชาติ หรือการสัมภาษณ์บุคคลในชุมชน

หลักการของวงจรคุณภาพ (PDCA) เดมมิง (Deming) (สุขสันต์ สุขสงคราม, 2564) กล่าวว่า การจัดการอย่างมีคุณภาพเป็นกระบวนการที่ดำเนินการ ต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลผลิตและบริการที่มีคุณภาพขึ้น โดยหลักการที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) หรือวงจรเดมมิง ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข ดังนั้น Plan คือ กำหนดสาเหตุของปัญหา จากนั้นวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือทดสอบ Do คือ การปฏิบัติตามแผนหรือทดลองปฏิบัติเป็นการนำร่องในส่วนย่อย Check คือ ตรวจสอบเพื่อทราบว่าการบรรลุผลตามแผนหรือหากมีสิ่งใดที่ทำผิดพลาด Act คือ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง หากบรรลุผลเป็นที่น่าพอใจหรือหากผลการปฏิบัติไม่เป็นไปตามแผน ให้ทำซ้ำวงจรโดยใช้การเรียนรู้จากการกระทำในวงจรที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว แม้ว่าจะวงจรคุณภาพจะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องแต่สามารถเริ่มต้นจากขั้นตอนใดก็ได้ขึ้นอยู่กับ ปัญหาและขั้นตอนการทำงานหรือจะเริ่มจากการตรวจสอบสภาพความ

ต้องการเปรียบเทียบกับสภาพที่เป็นจริง จะทำให้ได้ข้อสรุปว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปตามเป้าหมายที่วางไว้ และมีนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศได้กล่าวเกี่ยวกับวงจรคุณภาพ (PDCA)

สรุป คือ การสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และบูรณาการความรู้จากหลายสาขาวิชา นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้ นอกจากนี้ ครูโรงเรียน และชุมชนต้องมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เทคนิคการสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่สำหรับวิชาภาษาไทย

การสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่เป็นแนวทางที่ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการเชื่อมโยงเนื้อหาการเรียนกับวัฒนธรรมและชีวิตประจำวันของนักเรียนเอง ในบทความนี้จะขยายความเกี่ยวกับการใช้วรรณกรรมท้องถิ่นในการพัฒนาทักษะการอ่าน การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนการเขียน การใช้สื่อและเทคโนโลยีท้องถิ่นในการพัฒนาทักษะการฟังและการพูด และการบูรณาการภาษาไทยกับวิชาอื่น ๆ ผ่านโครงการที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

การใช้วรรณกรรมท้องถิ่นในการพัฒนาทักษะการอ่าน เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงนักเรียนกับวัฒนธรรมและประเพณีของพื้นที่ ตัวอย่างวรรณกรรมท้องถิ่นที่เหมาะสมกับระดับประถมศึกษา ได้แก่ ตำนานพระนางจามเทวี นิทานพื้นบ้านเช่นกระต่ายกับเต่า และเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์จากวิถีชีวิตชาวบ้าน กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการอ่านผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นสามารถจัดได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดกิจกรรมอ่านหนังสือร่วมกันในห้องเรียน การให้เด็กๆ สรุปเนื้อเรื่องและวิเคราะห์ตัวละคร และการแสดงละครจากเนื้อเรื่องในวรรณกรรมท้องถิ่น (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพยาว์ ยินดีสุข, 2560)

การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนการเขียน เป็นวิธีที่ช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาบูรณาการกับการสอนการเขียน ได้แก่ การเขียนสูตรอาหารท้องถิ่น เช่น ขนมครก การเขียนวิธีการทำนาเกลือ หรือการประมงพื้นบ้าน รวมถึงการเขียนบันทึกประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมท้องถิ่น กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการเขียนผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถจัดได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดกิจกรรมเขียนเรียงความเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การให้เด็ก ๆ สัมภาษณ์ชาวบ้านและเขียนรายงาน และการให้เด็ก ๆ เขียนบทความสั้นเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลยุทธ์การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเนื้อหาหลักสูตรคือการเชื่อมโยงการเขียนกับวิชาสังคมศึกษา โดยให้เด็กๆ เขียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นตัวอย่างในบทเรียนการเขียนประเภทต่าง ๆ และการสร้างกิจกรรมการเขียนที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของเด็ก ๆ ในชุมชน (จิรจิตต์ เนาวพงศ์รัตน์, 2562)

การใช้สื่อและเทคโนโลยีท้องถิ่นในการพัฒนาทักษะการฟังและการพูด การนำสื่อและเทคโนโลยีท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาทักษะการฟังและการพูดเป็นแนวทางที่ทันสมัยและน่าสนใจ โดยสื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาทักษะนี้ ได้แก่ การใช้วิทยุชุมชนเพื่อรับฟังข่าวสารและรายการต่าง ๆ การใช้คลิปวิดีโอที่บันทึกเสียงและภาพจากกิจกรรมในชุมชนผ่านโทรศัพท์มือถือ รวมถึงการใช้แอปพลิเคชันสื่อสารที่นำเสนอเนื้อหาท้องถิ่น (ศุภกร สุขยิ่ง และคณะ, 2560) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการฟังและการพูดผ่านสื่อท้องถิ่นสามารถจัดได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดกิจกรรมฟังเรื่องเล่าจากวิทยุชุมชนและให้เด็ก ๆ สรุปเนื้อหา การให้เด็ก ๆ สร้างวิดีโอหรือบันทึกเสียงเกี่ยวกับประสบการณ์ท้องถิ่นของตนเอง และการจัดกิจกรรมการพูดสาธารณะเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น กลยุทธ์การบูรณาการสื่อท้องถิ่นกับเนื้อหาหลักสูตรคือการใช้สื่อท้องถิ่นเป็นสื่อกลางในการสอนการฟังและการพูด เช่น การฟังและตอบคำถามจากรายการวิทยุชุมชน การสร้างกิจกรรมการพูดที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์และชีวิตประจำวันของเด็ก ๆ และการใช้สื่อท้องถิ่นในการฝึกฝนการฟังและการพูดภาษาไทยให้เด็ก ๆ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2560)

การบูรณาการภาษาไทยกับวิชาอื่น ๆ ผ่านโครงการที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น เป็นวิธีที่ช่วยให้การเรียนรู้มีความหลากหลายและน่าสนใจ ตัวอย่างโครงการที่บูรณาการภาษาไทยกับวิชาอื่น ๆ ผ่านบริบทพื้นที่ ได้แก่ โครงการวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน โครงการประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประวัติของชุมชน และโครงการศิลปะและวัฒนธรรมเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น (ตรีคม พรหมมาบุญ, 2561) กระบวนการจัดทำและดำเนินการโครงการประกอบด้วยการเลือกหัวข้อโครงการที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ การวางแผนและกำหนดเป้าหมายของโครงการ การรวบรวมข้อมูลและการดำเนินการโครงการ และการนำเสนอผลงานและการสรุปผล การประเมินผลผลลัพธ์ของโครงการสามารถทำได้โดยการประเมินผลกระบวนการทำงานและการเรียนรู้ของเด็ก ๆ การประเมินความสามารถในการบูรณาการความรู้จากวิชาต่าง ๆ และการประเมินผลกระทบของโครงการต่อชุมชนและการเรียนรู้ของเด็ก ๆ (ดุสิต เครื่องงาม และคณะ, 2562)

สรุป คือ การสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะภาษาไทยของนักเรียนปฐมศึกษา โดยเชื่อมโยงกับวรรณกรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อและเทคโนโลยีท้องถิ่น รวมถึงการบูรณาการกับวิชาอื่น ๆ ผ่านโครงการที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น การสอนในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาวิชาอย่างมีความหมาย แต่ยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจและความรักในวัฒนธรรมและประเพณีของตนเองอีกด้วย

ผลกระทบและประโยชน์ของการสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่

การสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่เป็นแนวทางการเรียนการสอนที่เน้นการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างทักษะและความรู้ที่เป็นประโยชน์และมีความหมายต่อชีวิตประจำวันของนักเรียน ในบทความนี้จะขยายความถึงผลกระทบและประโยชน์ที่เกิดจากการสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่ในสี่ประเด็นหลัก ได้แก่ การพัฒนาทักษะภาษาไทยของนักเรียน การสร้างแรงจูงใจและความสนใจในการเรียนรู้ การอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

1. การพัฒนาทักษะภาษาไทยของนักเรียน การสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่ช่วยเสริมสร้างทักษะภาษาไทยของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากนักเรียนได้มีโอกาสใช้ภาษาไทยในการศึกษาและค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทของตนเอง เช่น การอ่านหนังสือหรือบทความที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การเขียนรายงานหรือบันทึกเกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้ทำ และการสื่อสารกับบุคคลในท้องถิ่น การใช้ภาษาไทยในการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับบริบทพื้นที่ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะการอ่าน การเขียน การฟัง และการพูดอย่างเป็นธรรมชาติ นักเรียนจะมีความมั่นใจในการใช้ภาษาไทยและสามารถใช้ภาษาในการสื่อสารและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2561) นอกจากนี้ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงยังช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางภาษาไทยกับชีวิตประจำวันได้ดียิ่งขึ้น

2. การสร้างแรงจูงใจและความสนใจในการเรียนรู้ การสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่ช่วยสร้างแรงจูงใจและความสนใจในการเรียนรู้ของนักเรียน เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของตนเอง หัวข้อการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นมีความน่าสนใจและเป็นที่น่าสนใจของนักเรียน การที่นักเรียนได้มีโอกาสลงพื้นที่สำรวจและทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทพื้นที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าจดจำ (ตรีคม พรหมมาบุญ, 2561) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติ

จริงทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และมีความรู้สึกว่าเนื้อหาที่เรียนมีความหมายและมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน

3. การอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่เป็นวิธีการที่ช่วยอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากนักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาของชุมชนตนเอง การเรียนรู้จากบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้และประสบการณ์ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองการที่นักเรียนได้เรียนรู้และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างความรู้สึผูกพันกับชุมชนและเสริมสร้างความรักผิตชอบในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การมีความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมของตนเองยังช่วยให้นักเรียนสามารถสืบทอดและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไปยังรุ่นถัดไปได้เป็นอย่างดี

4. การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่ช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เนื่องจากการเรียนรู้ที่เน้นบริบทพื้นที่มักจะเกี่ยวข้องกับการร่วมมือกับบุคคลและองค์กรในชุมชน เช่น การเชิญชาวบ้านมาสาธิตวิธีการทำงาน การลงพื้นที่สำรวจแปลงนาข้าวหรือฟาร์มเลี้ยงสัตว์ และการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอนช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างโรงเรียนและชุมชน การที่นักเรียนได้เรียนรู้จากบุคคลในท้องถิ่นยังช่วยเสริมสร้างความเคารพและความยอมรับในความรู้และประสบการณ์ของชุมชน การสร้างความเชื่อมโยงนี้ยังเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและเสริมสร้างการพัฒนาการศึกษาในระดับท้องถิ่น

การสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่เป็นวิธีการที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน เสริมสร้างความรู้และทักษะที่มีความหมายและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน รวมถึงการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การพัฒนาและส่งเสริมการสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่จะช่วยให้การศึกษาในระดับท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาในอนาคต

การพัฒนาเทคนิคการสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่ในโรงเรียนประถมศึกษาไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน แต่ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา

ในอนาคตจะครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาครู และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่บูรณาการกับหลักสูตรแกนกลาง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่บูรณาการกับหลักสูตรแกนกลางเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้การเรียนรู้มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยสามารถบูรณาการกับหลักสูตรแกนกลางได้อย่างสมดุล

2. การพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่มีประสิทธิภาพ ครูควรมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ (ผดุงชัย ภูพัฒน์, 2561)

3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน เครือข่ายความร่วมมือนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการสนับสนุนจากชุมชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

บทสรุป

การสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่เป็นแนวทางการเรียนการสอนที่เน้นการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดแรงจูงใจและความสนใจในการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสอนรูปแบบนี้ยังช่วยอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กระบวนการ TR-STAND เป็นแนวทางการบูรณาการเรียนรู้อตามบริบทพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนการกำหนดหัวข้อ (Theme) หาข้อค้นพบ (Research) ค้นหาความต้องการ (Select) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (Task) จัดกิจกรรม (Activity) บันทึกผลกิจกรรม (Note) และการอภิปรายและทวนซ้ำ (Discussion) ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ และสร้างความเชื่อมโยงกับชีวิตจริง แนวทางการพัฒนาในอนาคตควรเน้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่บูรณาการกับหลักสูตรแกนกลาง การพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้การเรียนรู้มีความหมายและยั่งยืน ข้อเสนอแนะที่สำคัญได้แก่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการวิจัยและสำรวจข้อมูลท้องถิ่น การพัฒนาครูให้มีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมและการ

ใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อสนับสนุนทรัพยากรและความรู้ การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรตามผลการประเมิน และการส่งเสริมการใช้สื่อท้องถิ่นในการพัฒนาทักษะการฟังและการพูดของนักเรียนเพื่อตอบสนองความสนใจและสร้างความเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียน

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการ TR-stand ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามบริบทพื้นที่ การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่ต้องพิจารณาถึงเนื้อหาที่นักเรียนต้องเรียนรู้ แต่ ยังต้องคำนึงถึงวิธีการและกระบวนการที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตประจำวันได้ กระบวนการ TR-stand เป็นแนวทางที่เน้นการบูรณาการการเรียนรู้ตามบริบทพื้นที่ ในบทความนี้จะขยายความแต่ละประเด็นในกระบวนการ TR-stand โดยผู้เขียนบทความวิชาการได้สังเคราะห์ ข้อมูลจากแนวคิดการสอนบูรณาการตามบริบทพื้นที่ (Contextual Integration) และวงจรคุณภาพ (PDCA) (อภริตี ไชยกาล, 2561; สุขสันต์ สุขสงคราม, 2564) โดยมีรายละเอียดตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 การพัฒนาสมรรถนะครูภาษาไทยในยุคการศึกษาดิจิทัล ที่มา ผู้เขียนบทความวิชาการ

1. T - Theme (กำหนดหัวข้อ) การกำหนดหัวข้อการเรียนรู้เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามบริบทพื้นที่ หัวข้อที่เลือกควรสอดคล้องกับบริบทของนักเรียน เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้น ครูควรสอบถาม

และรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน เพื่อให้หัวข้อที่เลือกมีความหมายและน่าสนใจสำหรับนักเรียน (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล, 2562) เพราะจะช่วยให้นักเรียนมีทิศทางในการเรียนรู้ และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้

2. R - Research (หาข้อค้นพบ) ขั้นตอนการวิจัยเป็นกระบวนการที่นักเรียนจะได้เรียนรู้การค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อที่เลือก โดยใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เช่น หนังสือ บทความ เว็บไซต์ และสื่อท้องถิ่น การค้นคว้านี้ช่วยให้นักเรียนสามารถสังเคราะห์ความรู้และทำความเข้าใจหัวข้อได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ครูมีบทบาทสำคัญในการแนะนำแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน การแนะนำนี้ช่วยให้นักเรียนสามารถเลือกใช้ข้อมูลที่มีคุณภาพและถูกต้อง (มนรัตน์ แก้วเกิด, 2562) แต่ยังช่วยให้นักเรียนสามารถทบทวนและนำข้อมูลไปใช้ในการเรียนรู้ในขั้นตอนต่อไป

3. S - Select (ค้นหาความต้องการ) หลังจากที่นักเรียนได้ทำการค้นคว้าหาข้อมูลแล้ว ขั้นตอนถัดไปคือการคัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ นักเรียนควรพิจารณาความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูล รวมถึงความสัมพันธ์กับหัวข้อที่เลือก การจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเภทหรือเนื้อหาเป็นวิธีการที่ช่วยให้นักเรียนสามารถจัดการข้อมูลได้ง่ายขึ้น เช่น การจัดหมวดหมู่ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการทำอาหารพื้นบ้าน การจัดหมวดหมู่ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น (ผดุงชัย ภูพัฒน์, 2561) การจัดหมวดหมู่นี้ช่วยให้นักเรียนสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. T - Task (ออกแบบกิจกรรม) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการนำความรู้ที่นักเรียนได้ค้นคว้าและคัดเลือกมาใช้ในการเรียนรู้จริง กิจกรรมการเรียนรู้ควรมีความหลากหลายและเน้นการบูรณาการความรู้จากวิชาอื่น ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และ สังคมศึกษา (กรรณา ลิ้มประเสริฐ, 2564) การบูรณาการนี้ช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้จากหลายๆ ด้านและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ กิจกรรมการเรียนรู้ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม คิดวิเคราะห์ ทำงานเป็นกลุ่ม และใช้ภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพ

5. A - Activity (จัดกิจกรรม) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ยกแบบไว้เป็นขั้นตอนที่นักเรียนจะได้มีโอกาสเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ครูทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ กระตุ้นความคิด สนับสนุน และประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน การชี้แนะนี้ช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจเนื้อหา และกระบวนการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น นักเรียนควรมีโอกาสได้เรียนรู้ ผึกฝน และแสดงออกอย่างอิสระ

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) ช่วยสร้างความมั่นใจและความภูมิใจในตัวเอง

6. N - Note (บันทึกผลกิจกรรม) การจดบันทึกเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการเก็บข้อมูลและประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับจากกิจกรรม นักเรียนควรจดบันทึกประเด็นสำคัญ ความรู้ และประสบการณ์ที่ได้จากกิจกรรม การจดบันทึกนี้ช่วยให้นักเรียนสามารถทบทวนและนำข้อมูลไปใช้ในการเรียนรู้ในอนาคต การบันทึกความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และการสะท้อนความคิด เป็นวิธีที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการสรุปผลของนักเรียน (ศุภกร สุขยิ่ง และคณะ, 2560) การเก็บบันทึกไว้อย่างเป็นระบบช่วยให้นักเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการเรียนรู้ในอนาคต

7. D - Discussion (อภิปรายและทวนซ้ำ) การอภิปรายเป็นขั้นตอนที่นักเรียนจะได้มีโอกาสนำเสนอผลงาน ความรู้ และประสบการณ์ที่ได้จากกิจกรรม การนำเสนอผลงานนี้ไม่เพียงช่วยให้นักเรียนสามารถสรุปและถ่ายทอดความรู้ที่ได้ แต่ยังเป็นโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะการพูดและการนำเสนอ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มุมมอง และประสบการณ์ระหว่างกันส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากเพื่อนร่วมชั้น และพัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร (กรรณา ลิ้มประเสริฐ, 2564) การสรุปนี้จึงเป็นวิธีการที่ช่วยให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการ TR-STAND เป็นแนวทางที่ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและเข้าใจลึกซึ้งในบริบทของตนเอง การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามบริบทพื้นที่ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน แต่ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กรรณา ลิ้มประเสริฐ. (2564). การจัดการเรียนรู้รูปแบบสตีมศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก. *วารสารศึกษาศาสตร์ มจร*, 9(2), 168-182.

จิรกิตต์ เนาวพงศ์รัตน์. (2562). ผลการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่

2. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสุขศึกษาและพลศึกษา). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนิกานต์ โพธิ์นอก. (2560). *บทบาทครูยุคใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21*. เข้าถึงได้จาก <https://www.tkpark.or.th>

ดุสิต เครื่องงาม และคณะ. (2562). *การเป็นครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21*. (อัดสำเนา)

- ตรีคม พรหมมาบุญ. (2561). การพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะศรัทธาใหม่สำหรับนักศึกษาครุศาสตร์
บัณฑิต ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. *Journal of Educational
Measurement Mahasarakham University*, 24(1), 138-151.
- ผดุงชัย ภูพัฒน์. (2561). การพัฒนาตัวชี้วัดประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในระดับ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : พรินทวนกราฟฟิค จำกัด.
- พระมหาประยุทธิ์ ปยุตโต (ยาวิชัย). (2564). การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในชั้นเรียน.
Journal of Roi Kaensarn Academi, 6(12), 329-341.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2560). *ทักษะ 7 C ของครู 4.0*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนรัตน์ แก้วเกิด. (2562). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดความเป็น
พลเมืองดิจิทัล. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). คณะ
ครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. (2561). *คู่มือพลเมืองดิจิทัล*. เข้าถึงได้จาก [https://thaidigizen.com/wp-
content/uploads/2018/06/DigitalCitizenship-Book-ok.pdf](https://thaidigizen.com/wp-content/uploads/2018/06/DigitalCitizenship-Book-ok.pdf)
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2562). *การจัดการเรียนรู้ในยุค Disruptive Innovation*.
กรุงเทพฯ : ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- ศุภกร สุขยิ่ง และคณะ. (2560). การจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับการใช้ข่าวเป็นสื่อ เรื่อง
สภาพสมดุลเพื่อพัฒนาการรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.
วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 18(2), 31-44.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แนวทางการพัฒนาทักษะแรงงานไทยในศตวรรษที่ 21*.
กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *แนวทางการจัดการเรียนรู้สู่ความยั่งยืน*.
สืบค้นจาก <https://www.obec.go.th/>
- สุขสันต์ สุขสงคราม. (2564). แนวคิดการบริหารแบบวงจรคุณภาพ (PDCA) กับการบริหารแบบ
พระพุทธศาสนา. *วารสารธรรมวัตร*, 2(1), 39-49.
- อภิรดี ไชยกาล. (2561). การสอนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองสำหรับเด็กชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย.
Journal of Mekong Societies, 14(1), 109-132.